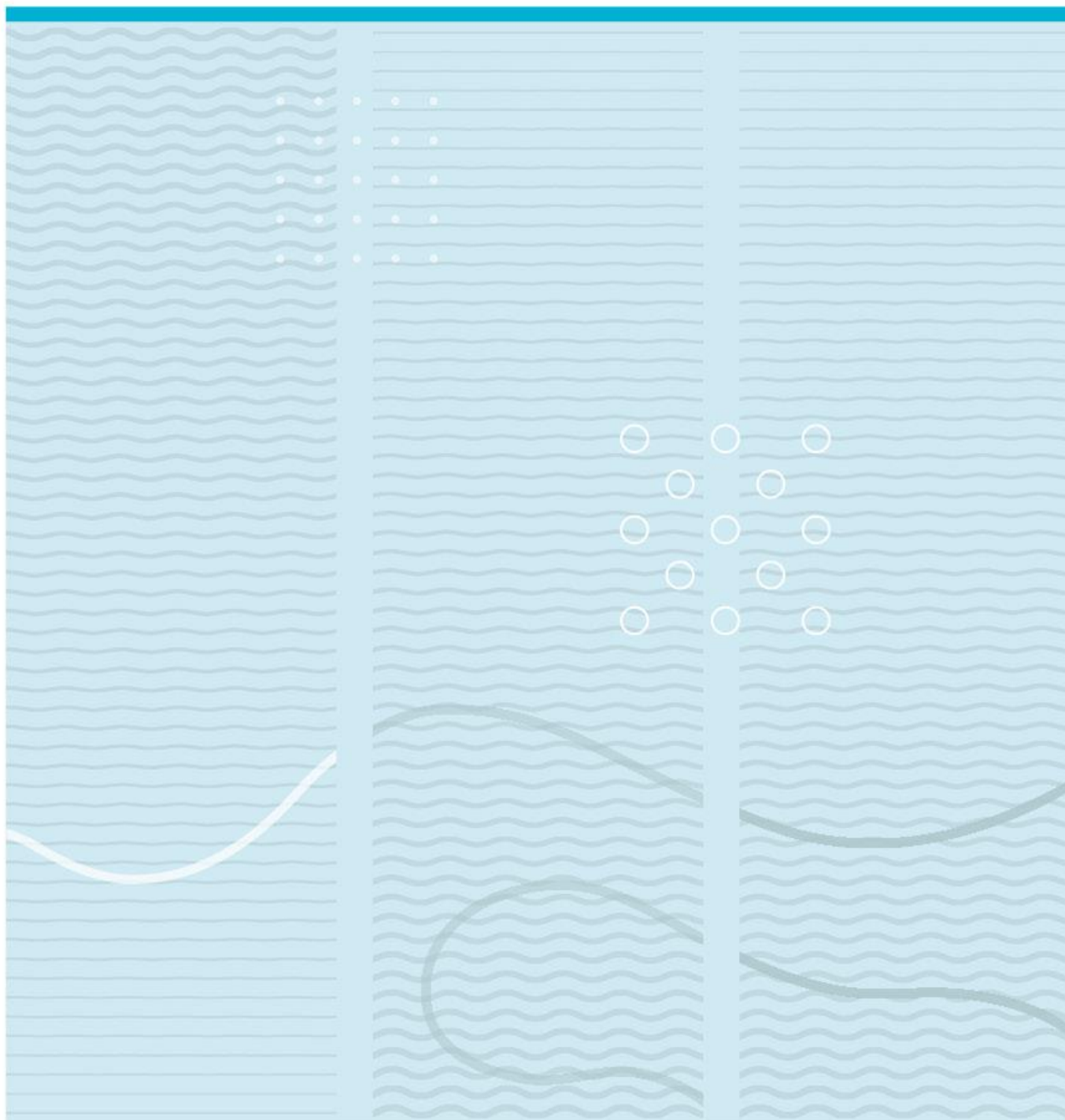

Anne Kari Tinnesand

Endret biblioteklov = endret habitus og doxa

Oppfatninger av formålsparagrafen i feltet

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Institutt for kultur, religion og samfunnsfag
Institutt for Kulturstudier
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2020 Anne kari Tinnesand

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker bibliotekfeltet ut ifra endringen av formålsparagrafen som gjaldt fra 1. januar 2014. Teorigrunnlaget er hentet fra den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu. Konklusjonene baserer seg i hovedsak på ni kvalitative intervjuer med biblioteksjefer. Tre er biblioteksjefer i kommuner med ca. 10000 innbyggere, tre er biblioteksjefer i kommuner med ca. 5000 innbyggere og tre er biblioteksjefer fra kommuner med ca. 1000 innbyggere. Disse størrelsene er valgt fordi forskning på arrangement i bibliotek i all hovedsak dreier seg om de store bibliotekene som har kapasitet til å ha et stort og variert arrangement tilbud. De mindre bibliotekene har andre forutsetninger både når det gjelder publikum og personalressurser. For å kunne si noe mer generelt om feltet som helhet er det også med et artikkelutvalg som viser diskusjonene som har vært i media rundt den nye formålsparagrafen. Spørsmålene som besvares er om folkebibliotekenes habitus og doxa endret seg sammen med bibliotekloven?

Jeg ønsket også å få svar på: Hvordan oppleves bibliotekloven for de mindre bibliotekene og reflekteres deres opplevelse i mediedebatten? Informantene mine har i hovedsak et positivt forhold til lovteksten, dette ser vi også igjen hos biblioteksjefer og bibliotekforbundet når uttaler seg i artikkelutvalget. De som opplever at det er problematisk er i hovedsak de som står på siden av det utøvende feltet.

Når det gjelder hvilket forhold biblioteket har til sin nye rolle som arena og debattbibliotek, finner jeg at alle har et forhold til å være møteplass og arena. Men når det kommer til debatt oppleves gjerne ordet som begrensende. Formen passer for noen, men for andre oppleves offentlig samtale som mer produktiv. Både informantene og flere av dem som uttaler seg i artiklene fokuserer på viktigheten av å finne riktig form for sitt lokalsamfunn. Dette temaet leder over til hvilken betydning samarbeid med eksterne aktører har for biblioteket. De i utvalget som hadde arrangert debatter, hadde alle gjort det i samarbeid med andre. Det viste seg også at de som hadde mange samarbeidspartnere var de som toppet arrangementstatistikken i utvalget. Loven ble endret i 2014, og i 2015 fikk bibliotekene sin første bibliotekstrategi. Et av de viktigste virkemidlene for å bidra til omstillingen til den nye lovteksten er arenamidlene som nasjonalbiblioteket forvalter. Jeg ønsket å undersøke om disse har noe å si på aktiviteten i biblioteket. Det viste seg at selv om det problematiseres av enkelte av

bibliotekene, oppleves de som viktige, og at kommunene burde ivareta bibliotekene bedre. På denne måten er arenamidlene viktige på flere nivåer. På den ene siden er det selvfølgelig de praktiske aspektene. Bibliotekene får gjort nødvendige omstillinger i lokalene sine og får delfinansiert arrangementer i biblioteket. Det gir dem også frihet til å prøve nye ting. Sist, men ikke minst, setter utlysningene i gang tankeprosesser som kan inspirere selv om biblioteket ikke søker eller får midler.

Ut ifra svarene fra informantene og diskusjonen i media finner jeg at hvordan biblioteket gjør bibliotek har endret seg, altså har biblioteket endret habitus.

Møteplassen har gått fra noe som ikke reflekteres over i noen særlig grad til å være like naturlig som formidling av litteratur.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	5
Forord	7
Innledning	8
1 Bakgrunn	12
1.1 Feltets selvforståelse før lovendringen	13
1.2 Lov i endring	14
1.3 Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009)	14
1.3.1 Høringsnotat 2012.....	16
1.3.2 Lovproposisjon, prop.135 L, 2013	18
2 Teori.....	20
2.1 Bourdieus begreper	21
2.2 Bibliotekfeltet	23
2.3 Bibliotekets habitus	27
2.4 Bibliotekets Doxa	28
3 Metoder	30
3.1 Problemstilling.....	30
3.2 Metoder og utvalg.....	31
3.2.1 Kvalitativt Intervju	32
3.2.2 Ideanalyse.....	35
4 Bibliotekstrategien 2015-2018.....	38
4.1 Vurdering av bibliotekstrategien.	40
5 Informantene	43
6 Analyse.....	48
6.1 Hvorfor er størrelse en faktor?.....	51
6.2 Feltets opplevelse av lovendringen	53
6.2.1 Informantenes opplevelse av lovendringen	53
6.2.2 Feltets tanker før loven trer i kraft	56
6.2.3 Avklaring av redaktørrollen	62
6.3 Om å være uavhengig arena og møteplass for offentlig samtale og debatt	69
6.3.1 Om å arrangere offentlig samtale og debatt	69

6.3.2	Uavhengig.....	75
6.4	Samarbeid med eksterne aktører.....	77
6.4.1	Hvem samarbeider de med og hva arrangerer bibliotekene?.....	79
6.5	Arenamidlene som virkemiddel.....	81
6.6	Opplever feltet selv at det har skjedd en endring	83
6.6.1	Har forventningene til biblioteket endret seg?	88
7	Konklusjon	91
7.1	Hvordan oppleves bibliotekloven for de mindre bibliotekene og reflekteres deres opplevelse i mediedebatten?	91
7.2	Hvilket forhold har biblioteket til sin nye rolle som arena og debattbibliotek?	92
7.3	Hvilken betydning har samarbeid med eksterne aktører?	92
7.4	Har arenamidlene fra nasjonalbiblioteket noe å si på aktiviteten i biblioteket?	93
7.5	Har folkebibliotekenes habitus og doxa endret seg sammen med bibliotekloven?	93
8	Veien videre	95

Forord

I denne oppgaven har jeg fått fokusere på noen av de tingene jeg synes er mest spennende, arrangement og bibliotekutvikling. Jeg har hatt deltidsjobber i biblioteker siden 2016 og jeg elsker det. For meg er biblioteket på den ene siden en stor tung og gammel institusjon, på den andre siden er det også en institusjon som har vist de siste ti årene at den er foranderlig og åpen.

Lovendringen i 2014/15 ble omstridt, i media ble det av flere fortalt en historie om et bibliotek i krise. Et bibliotek som ble tvunget til å gjøre endringer som de hverken ønsket eller mestret. Det var særlig de små bibliotekene som ble trukket frem som taperne. Disse påstandene går stikk i strid med mine egne erfaringer. Jeg hadde ikke noe annet valg enn å prøve å finne ut hva som var hva. Jeg var nysgjerrig på hvordan andre tenkte og opplevde disse endringene og om det var jeg eller avisskribentene som tok feil. Det er skrevet lite annet om de mindre bibliotekene enn artikler om at de sliter, så da valgte jeg heller å dra ut og snakke med noen av dem som utgjør denne gruppen av biblioteknorge.

Dette er de første jeg ønsker å takke. Disse fantastiske åpne og rause biblioteksjefene som har tatt imot meg og villig gitt meg av tiden sin. Dere har både inspirert meg som bibliotekar og student.

Jeg vil også takke familie, venner og kjæresten som har latt meg prate om bibliotekutvikling ustoppelig i over et år. Jeg må også takke veileder, Tobias Harding, Professor på Institutt for kultur, religion og samfunnsfag ved USN.

Valle, 10-02-2020

Anne Kari Tinnesand

Innledning

I 2014 trådte den reviderte bibliotekloven i kraft. Dette er ikke en oppgave om ideologien og prosessene som ligger bak lovendringen, men en oppgave om hvordan lovendringen mottas og om den endrer bibliotekfeltet. I forbindelse med lovendringen fikk også biblioteket sin første bibliotekstrategi. Denne undersøkelsen er spesielt relevant nå, siden strategiperioden gikk fra 2015 til 2018. Dette var den første helhetlige bibliotekstrategien som har blitt lansert, tidligere har målsetningene for biblioteket vært en del av den generelle kulturmeldingen. Dette kan ha to årsaker. Den ene er at endringen av loven har gjort det nødvendig å se nøyer på virkemidler og mål for å oppnå de ønskede endringene. Den andre er at feltet har blitt sterkere og har fått en tydeligere rolle som samfunnsbygger. Denne oppgaven skal handle om hvordan disse endringene oppleves i folkebibliotekfeltet i Norge, med et spesielt fokus på de mindre kommunene. Utgangspunktet for undersøkelsen er den endrede formålsparagrafen:

§ 1 Målsetting

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.

Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.

Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem. ((folkebibliotekloven), LOV-1985-12-20-108)

Bibliotekloven kan tolkes som et forsøk på å ta opp i seg en eksisterende endring og hjelpe bibliotekene med å tilpasse seg den nye bruken og samtidig vise bibliotekene hva man ønsker å oppnå. Sammen med lovendringen lanserte Nasjonalbiblioteket en

bibliotekstrategi og arenamidler¹ som et hjelpemiddel. Dette er midler bibliotekene kan søke om for å lage arrangement. Gjennom ordningen er det også mulig å søke om utstyr² man trenger til arrangementsavvikling, samt til foredragsholdere og lignende. Nå etter avslutningen av første strategiperiode og i oppstarten av en ny, er det relevant å undersøke om disse endringene også har endret hvordan bibliotekene tenker bibliotek. Spørsmålene jeg ønsker å få svar på er derfor:

Problemstilling: Har folkebibliotekenes habitus og doxa endret seg sammen med bibliotekloven?

Underspørsmål:

Hvordan oppleves bibliotekloven for de mindre bibliotekene og reflekteres deres opplevelse i mediedebatten?

Hvilket forhold har biblioteket til sin nye rolle som arena og debattbibliotek?

Hvilken betydning har samarbeid med eksterne aktører?

Har arenamidlene fra nasjonalbiblioteket noe å si på aktiviteten i biblioteket?

13.januar 2016 stiller forfatter og bibliotekar, Lars Petter Sveen spørsmålsteget med om debatt og arrangement koblet til politiske valg hører hjemme i biblioteket. Om dette er rett prioritering bare fordi det har fungert på litteraturhuset i Oslo. Han synes ikke det da, men i februar 2019 kaller han litteraturhusene for en «inspirerende utfordrar» og kaller endringene han ser i feltet for «Ein stille revolusjon». Jeg tror Sveen gjennom dette skiftet mellom disse to artiklene er ganske representativ for hva jeg forventer å finne.

Det finnes flere mindre kommuner i Norge enn store, men det er allikevel veldig lite forskning som handler spesifikt om de mindre kommunene.

I denne oppgaven vil det derfor fokuseres på bibliotekene i kommuner fra ca. 10 000 innbyggere og nedover. Jeg har intervjuet biblioteksjefene ved ni av landets mindre biblioteker for å finne ut hvordan de opplever lovendringen. Jeg tror det er her man vil

---

¹ Arenamidler er navnet på de utviklingsmidlene som Nasjonalbiblioteket fikk i oppgave å forvalte i forbindelse med Bibliotekstrategien 2015-2018. Dette vil vi komme mer innpå i del 4 om bibliotekstrategien.

² Lyd, lys, hjul på bokhyllene scene osv.

se aller best om lovendringen har blitt internalisert som en del av hele bibliotekfeltet. Til min analyse av bibliotekfeltet bruker jeg den franske sosiologen og antropologen, Pierre Bourdieu sine felt, habitus doxa . «Å tenke i felt-termer er å *tenke relasjonelt*» (Bourdieu, Nicolaysen, Wacquant, & Kvalsvik, 1993, p. 82), slik jeg oppfatter det kan ikke felt ses på som isolerte enheter men som del av en større sammenheng. For å oppnå endring må det, ifølge Bourdieu skje under press/gjennom kamp både utenfra og innenfra. Derfor vil jeg i tillegg til feltets egne tanker, også presentere utdrag fra den offentlige debatten for å se om opplevelsen av lovendringen der samsvarer med bibliotekenes egen oppfatning.

Det har blitt gjort flere undersøkelser om arrangement i biblioteket, men disse har i all hovedsak sett på de store bibliotekene. At man har styrke og kapasitet til å ha et godt, variert og faglig relevant arrangementprogram i de store byene er det ingen tvil om, men hvordan står det til i de mindre kommunene? I 2018 hadde Norge 422 kommuner, av disse har 316 av kommunene mindre enn 11000 innbyggere. De aller fleste kommuner i Norge har med andre ord mindre enn 11.000 innbyggere, så det er blant disse jeg har funnet mine ni informanter. Jeg skal videre intervju biblioteksjefene i disse ni bibliotekene slik at jeg kan få deres perspektiv på hva bibliotekloven betyr for dem. Min egen erfaring fra bibliotekarbeid har vært viktig for å velge denne vinklingen. Begge bibliotekene jeg selv har jobbet på har vært i mindre kommuner. Når det kommer til arrangementprogrammet er det min erfaring at størrelse har noe å si dersom man sammenligner seg med et storbybibliotek. Jeg tror også at biblioteksjefer i mindre kommuner må skreddersy tilbudet sitt langt mer til sitt publikum og derfor oftere må tenke nøye igjennom hva de skal arrangere, hvorfor og for hvem. Siden jeg tenker på bibliotek som felt tenker jeg også at det er ved å snakke med de små man faktisk vil kunne finne ut om det har skjedd endringer i feltet. De store bibliotekene jobber innenfor helt andre rammer i forhold til sin publikumsmasse, og vil derfor ha lettere for å prøve og feile, ha smale programmer som de vet trekker få, men er med på å bidra til å skape et tilbud for alle. I de små bibliotekene er det gjerne bare et menneske, og det mennesket må prioritere sine ressurser ut fra hva vedkommende mener tjener befolkningen best.

Er det slik, som enkelte i mediedebatten mener, at det rett og slett ikke er mulig for de mindre bibliotekene å oppfylle loven og at jeg bare har vært veldig heldig som har jobbet på små, men veldig driftige bibliotek?

1 Bakgrunn

I denne delen vil jeg presentere bibliotekloven og endringen som ble gjort.

Folkebiblioteket er en institusjon som alle har et forhold til. Allmuebiblioteket hadde sin spede begynnelse på 1600- og 1700-tallet. Utover 1800 tallet tiltok arbeidet med å også etablere disse på landsbygda. Folkebiblioteket i Norge fikk statsstøtte første gang i 1836 og kom inn som fast post på budsjettet i 1876. Bibliotekreformen fra 1902 tok sikte på sikre en standard for folkebibliotekene i Norge. Folkebiblioteket og bibliotekbruken har gjennomgått store endringer siden den tid. Folkebiblioteket er en kommunal institusjon som er nedfelt i lovverket. Budsjettet til biblioteket blir vedtatt kommunalt. I tillegg til sitt lokalt vedtatte budsjett mottar biblioteket kulturfondbøker som betales av staten. Stortinget legger frem og vedtar endringer i bibliotekloven. Det er også Stortinget som til syvende og sist bestemmer hva biblioteket skal fokusere i en strategiperiode.

Nasjonalbiblioteket legger frem forslag til ny strategi og kulturministeren gjør eventuelle endringer ut ifra sin politikk. Når strategien er behandlet er det den alle bibliotekene i landet skal forholde seg til. Regjeringen setter av statlige midler til særlige satsningsområder, mens folkebibliotekene rundt om i kommunene driftes over det kommunale budsjettet.

Lovens ordlyd og intensjonene rundt den, er grunnleggende for det videre arbeidet mitt med å undersøke om bibliotekenes selvoppfatning er endret eller påvirket av den. Jeg kommer ikke til å gå inn på hele bibliotekloven, men fokusere på formålsparagrafen. I denne delen kunne jeg gått enda mer historisk til verks og sett på hvordan formålet til biblioteket har utviklet seg fra starten med dannelsen av de første folkeboksamlingene, eller den første bibliotekloven av 1935. Det har jeg valgt å ikke gjøre fordi det da hadde blitt en helt annen oppgave enn den jeg ønsker å skrive. Jeg har allikevel valgt å starte utgreiingen min med Stortingsmelding nr. 23.(2008-2009). Denne avgrensingen vil gi mulighet til å se at endringene ikke oppsto i et vakuum over natten, men bygger på en lengre prosess. Før jeg begynner på redegjørelsen av endringsprosessen vil jeg presentere noen av funnene til Ragnar Andreas Audunson sin *Folkebibliotekets rolle i en digital fremtid: publikums, politikernes og bibliotekarens bilder* fra 2001. Dette forskningsprosjektet viser litt om hvordan feltet tenkte om sin egen rolle før.

Målet mitt er å gjennom dette kapitlet gi leseren de forkunnskapene som kan være greie å ha før vi går videre inn i bibliotekverden. Begreper som er spesifikke for bibliotekfeltet vil bli forklart underveis, enten i teksten eller som fotnote.

1.1 Feltets selvforståelse før lovendringen

Før vi begynner å se på lovendringen har jeg lyst til å skape et lite bilde av hvordan bibliotekarer oppfattet sin egen rolle før endringsprosessen begynte.

Det har vært en utfordring å finne relevant forskning på bibliotekets selvforståelse. Et av problemene er at feltet har gjennomgått så mange endringer de senere årene. Både strukturelt etter at ABM-utvikling ble avvirket i 2010, men også med tanke på den teknologiske utviklingen. Forskning tar tid, det er alltid derfor en utfordring å se på sin egen samtid.

For å kunne svare på om bibliotekfeltet har forandret seg er det nødvendig å først finne et «før» for å kunne sammenligne med et «nå». Ragnar Andreas Audunson sin *Folkebibliotekets rolle i en digital fremtid: publikums, politikernes og bibliotekarens bilder* fra 2001 er svært relevant for å skape et sammenligningsgrunnlag.

Dette arbeidet er relevant fordi han her undersøker blant annet bibliotekarenes oppfatning av bibliotekets rolle i 2001. Dette viser deres tidligere habitus og gir meg en parameter som jeg kan sammenligne mine egne funn med.

I dette arbeidet spør han seg om forventingene til, og i, bibliotekfeltet stemmer overens.

For å finne svar, gjennomfører han blant annet en kvantitativ undersøkelse blant 1110 bibliotekarer i norske folkebibliotek. Denne undersøkelsen hadde en svarprosent på 60 prosent. Han gjennomførte også undersøkelse blant lokalpolitikere og befolkning over 15, men i denne sammenhengen er det bibliotekarenes oppfatning av bibliotekets rolle som er mest relevant for å kunne lage et bilde av feltets doxa og habitus før loven ble endret.

I 2001 var det 25 prosent av bibliotekarene som mente at det å være et lokalt kultursenter var på topp tre av folkebibliotekets funksjoner.

Det punktet i Audunsons undersøkelse som var mest interessant for meg er når han spør gruppene sine om hva som er den viktigste begrunnelsen for å bruke ressurser på

biblioteket, var det bare 2 prosent av bibliotekarene som mener møteplass er det viktigste. Det som er viktigst for bibliotekarene er at biblioteket fremmer demokrati og likhet (39%) og at biblioteket formidler felleskultur og dannelse (35%)(Alnæs et al., 2001, p. 216).

1.2 Lov i endring

Biblioteket er en institusjon alle har et forhold til. I likhet med alle andre institusjoner og organisasjoner skjer det endringer i hvordan biblioteket brukes, og hvilke behov de skal fylle. En tydelig konsekvens av disse endringene ser vi i biblioteklovendringene fra sommeren 2013. Denne lovendringen er bakgrunnen for min oppgave. Jeg fokuserer på § 1, formålsparagrafen, da det er den som er relevant for min oppgave.

21. juni 2013 ble bibliotekloven endret, endringene trådte i kraft fra 1.januar 2014. Prosessen som bygger opp under denne endringen har gått over mange år. For å vise handlingsforløpet og tankene rundt det har jeg valgt å gå kronologisk igjennom denne prosessen.

1.3 Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009)

I 2009 kom St.meld nr.23 (2008-2009³) Bibliotek-Kunnskapsallmenning, møtested og kulturarena i en digital tid. Selv om det er over 10 år siden Bibliotekmeldingen kom, ønsker jeg å starte gjennomgangen min her. I denne meldingen finner vi noen av de tankene som har skapt grobunn for det videre arbeidet mot ny biblioteklov.

På dette tidspunktet så bibliotekloven slik ut:

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjonsformidling og ved å stille bøker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

---

³ Også kalt bibliotekmeldingen.

Virksomheten skal være utadrettet, og tilbudene skal gjøres kjent.

Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.(Høringsnotat, 2012, pp. 3-4)

Allerede i innledningen på St.meld nr.23 (2008-2009) skriver de om hvordan biblioteket kan være med på å styrke demokratiet og ytringsfriheten. Den samme argumentasjonen vil vi se går igjen noen år senere når det diskuteres hvordan man gjennom en justering av lovteksten i enda større grad kan oppnå en slik styrking.

Biblioteka er møtestader og arenaer som kan medverke til å nå regjeringa sine overordna mål for kultur og kunnskapspolitikken. Bibliotek er med på å styrkje demokratiet og ytringsfridomen gjennom å

- sikre kunnskap og informasjon for alle
- formidle og forvalte norsk skriftkultur og litteratur
- formidle kunnskap om kultur og ulike samfunnstilhøve
- medverke til leselyst og lesedugleik
- gje tilgang til teknologi
- vere ein møtestad og sosial arena for mange ulike grupper.

(kyrkjedepartementet, 2009, p. 11)

Her ser vi at det fokuseres på biblioteket som en arena som styrker demokratiet og ytringsfriheten. Det er også lagt inn et mål om at biblioteket skal være en møteplass og en sosial arena.

Videre i punkt 11.3 tar meldingen opp hvordan folkebiblioteket er en institusjon som har tilbud som er relevant for alle samfunnsgrupper og derfor har potensial som en uformell møteplass.

Møteplassomgrepet har ulike aspekt og er komplekst, men det ligg implisitt i formålsparagrafen (§ 1) i biblioteklova at biblioteket skal vere «ein stad for alle som bur i landet». Bibliotek som institusjon er kjenneteikna ved å vere ein slik arena for lågintensive møte.(kyrkjedepartementet, 2009, p. 125)

Dette møteplassbegrepet vil vi se blir enda mer fremhevet i årene som kommer. Videre viser de til hvordan folkebiblioteket som kulturarena, både er møteplassen, samlingene og det fysiske rommet med utstillinger, verksted og arrangement.

Kulturformidlinga i biblioteka omfattar i hovudsak utstillingar og arrangement, anten i regi av biblioteket eller i samarbeid med andre institusjonar, grupper og enkeltmenneske. Aktuelle tilstellingar og aktivitetar er forfattarmøte, barneteater, høgtlesing, eventyrstunder, presentasjon av bøker, kinotek, debattkveldar, senioruniversitet, kunstutstillingar osv. Aktivitetane og arrangementa går oftast føre seg i biblioteklokala, men også på nettstaden til biblioteket, i skular og barnehagar, på kafé, på tur i marka eller på festivalar. (kyrkjedepartementet, 2009, p. 128)

Gjennom disse utdragene kan vi se at både debattkvelder og møteplass var begynt å bli en del av folkebiblioteket allerede i 2009. Det er tydelig fra punkt 11.6 *Departementets vurdering* at denne utviklingen er ønsket fra politisk hold. Det er interessant å se at på dette tidspunktet anses det som en utfordring å skulle få bibliotekarene med på laget.

Utfordringa vert å styrkje og bevisstgjere bibliotekleiarar og bibliotekeigarar på lokalt og regionalt nivå om møtestadfunksjonen til biblioteka, og utvikle bibliotektilboda vidare slik at dei vert mest mogeleg relevante for så mange samfunnsgrupper som råd. (kyrkjedepartementet, 2009, p. 132)

Det er denne meldingen som er grunnlaget for regjeringen diskusjoner om hvordan biblioteket kan bli mer robust og omstillingsdyktige. Mange av ideene og argumentene vil være gjenkjennelige når vi nå beveger oss videre til mars 2012.

1.3.1 Høringsnotat 2012

Når en lov skal lages starter det ofte med at departementet sender ut til høring et forslag til endringer, dette blir behandlet og vurdert av en stortingskomite.

I høringsnotatet begrunnes justeringen av formålsparagrafen med at siden den ikke har vært endret siden 1985, reflekterer den ikke de endringene som har skjedd i drift, bruk

og behov. Selv om den gamle formuleringen sikrer det grunnleggende samfunnsoppdraget – fri tilgang til informasjon, kunnskap og kultur, savnes det at formidling, møteplass og kulturarena er mer fremtredende. Selv om disse oppgavene er grunnfestet i stortingsmeldingene mener stortingskomiteen at en justering av lovteksten vil styrke biblioteket.

Stortingskomiteen var positiv til at det i bibliotekmeldingen ble lagt vekt på bibliotekenes funksjon som møteplass og alternative samarbeidsmodeller. Komiteen uttrykte videre at det er viktig å utvikle omstillingsdyktige bibliotek, som kan tilby alle innbyggere bedre bibliotektenester. Bibliotekene må tilpasse tilbudet til brukerne og utvikle kompetanse og formidlingsformer som er relevante for innbyggerne (Høringsnotat, 2012).

Hovedbegrunnelsen for endringen er altså et ønske om at bibliotekene i enda større grad skal være i stand til å imøtegå publikums behov i dag. Siden loven sist ble sett på i 1985 er det naturlig å tro at med så store samfunnsmessige endringer og teknologibaserte løsninger har også bruken av biblioteket endret seg noe.

I sin vurdering svarer departementet at selv om de mener at formålsparagrafen er god, er de enige med stortingskomiteen om at det kan gjøres justeringer som tar opp i seg flere av de nye funksjonene som biblioteket har begynt å få.

Hensikten med formålsbestemmelsen er, på et overordnet plan, å angi hvilke funksjoner de kommunale folkebibliotekene skal fylle og hvordan disse tjenestene skal utføres. Den skaper en ramme for hvilke funksjoner og bibliotektenester innbyggerne i hver enkelt kommune kan forvente seg. Formålsbestemmelsen oppstiller på denne måten en standard for det folkebibliotektilbudet kommunen skal tilby sine innbyggere, selv om den ikke er knyttet til konkrete angivelser av kvalitet eller kvantitet. (Høringsnotat, 2012, p. 4)

1.3.2 Lovproposisjon, prop.135 L, 2013

I April 2013, etter at høringsvarene er gjennomgått leverer departementet en lovproposisjon, prop.135 L, til Stortinget.

Her begrunnes endringene i formålsparagrafen. Det fremheves at lovformuleringen er teknologinøytral, og at møteplasser og medier betyr både fysiske og digitale sådan.

Formålsbestemmelsen gir en tydelig ramme for hvilke funksjoner og bibliotekjenester innbyggerne i hver enkelt kommune kan forvente seg, ved at den også reflekterer bibliotekenes møteplassfunksjon og ansvar for aktiv formidling av kunnskap og kultur. Bibliotekenes uavhengighet er viktig for å fylle funksjonen som en demokratisk arena, som skal være tilgjengelig for alle. Dette aspektet ved folkebibliotekenes funksjon bidrar til oppfyllelse av ytringsfriheten, og sikrer at det legges til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale. Det skal ikke legges føringer på aktivitetene ved et folkebibliotek, eller innholdet i et folkebiblioteks program. Forslaget innebærer at bibliotekenes ansvar for aktiv formidling presiseres. (Kulturdepartementet, 2012–2013, p. 18)

Deretter er det Stortinget som behandler saken, først med at den sendes kulturkomiteen.

Her går forslaget igjennom med komiteens flertall, som slutter seg til ønsket om å understreke bibliotekenes uavhengige rolle som arena for kunnskapsformidling. Flertallet slutter seg således til det fremlagte forslag til ny formålsparagraf.

Juni 2013 lager komiteen en innstilling og Stortinget vedtar endringene 17.juni 2013. Hvis vi ser tilbake på den gamle bibliotekloven kan vi se at det ikke er veldig store justeringer som er gjort. Dette er i tråd med komiteens ønske om at loven fremdeles skulle være gjenkjennelig. (Høringsnotat, 2012, p. 1)

Ut ifra debatten som ligger til grunn for lovendringen, kan vi se at det som først og fremst vektlegges når det gjelder debatt og møteplass er en styrking av ytringsfriheten. Arrangementfokuset i loven begrunnes på sin side at det allerede er en oppgave bibliotekene utfører og at lovendringen er en måte å forsterke en aktivitet som allerede

i økende grad er en del av bibliotekfeltet.

§ 1 skal lyde:

§ 1 Målsetting

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.

Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.

Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem.((folkebibliotekloven), LOV-1985-12-20-108)

2 Teori

For å finne svar på om bibliotekloven har blitt en del av bibliotekets selvforståelse er det nærliggende å gripe til Bourdieu og hans *felt*, *doxa*⁴ og *habitus*begreper. Gjennom å bruke disse begrepene får jeg muligheten til å både gå kvalitativt til verks med å undersøke informantene mine sin oppfatning om sin rolle i feltet, samtidig som jeg kan se på feltet som helhet.

I denne delen ønsker jeg å redegjøre for Pierre Bourdieus begreper, habitus, felt og doxa, som vil være bærende i den videre drøftingen min av biblioteket. Jeg vil også vise hvordan folkebiblioteket passer inn i disse begrepene. Ved å først definere biblioteket som felt, med egen habitus og doxa, vil det være mulig å kartlegge eventuelle endringer i bibliotekets habitus. Det finnes flere andre teorier jeg kunne brukt i en undersøkelse om folkebiblioteket. Jeg kunne brukt offentlighetsteorien til Habermas som svært ofte blir brukt i forbindelse med studier av biblioteket. Hvis dette var en oppgave som først og fremst handlet om uavhengig møteplass for offentlig samtale og debatt, hadde dette vært en god teori å bygge oppgaven på. I Geir Vestheim sin doktoravhandling *Fornuft kultur og velferd* fra 1997 bruker han en kombinasjon av Habermas og Bourdieu. Dette er en historisk – sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk fra 1930-åra frem mot 1997. Institusjonsteori kunne også gitt meg noen verdifulle perspektiver, men siden jeg her ønsker å se på hele bibliotekfeltet fremfor hvordan en institusjon blir påvirket utenfra tror jeg at Bourdieus begreper vil tjene oppgaven best i denne sammenhengen. Jeg gjør ikke noe nytt når jeg definerer biblioteket som felt og kommer derfor til å støtte meg mye på de som har gjort dette før meg. Blant andre Geir Vestheim, i *Fornuft kultur og velferd*, og Henrik Jocumsen & Casper Hvenegaard Rasmussen, i sin doktoravhandling *Folkebiblioteket under forandring* (2006). I denne tar de for seg endringene i det danske folkebiblioteket fra etableringen frem til 2005. Jeg vil også trekke frem Jofrid Karner Smidt som skrev doktoravhandling *Mellom Elite og Publikum- Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek* (2002). Hennes avhandling undersøker først og fremst hvem bibliotekaren er og hva de oppfatter som kvalitet.

---

⁴ Jeg har sett doxa skrives både som doxa og som doksa, som er den norske stavemåten, i min tekst har jeg valgt å holde meg til doxa fordi jeg tror det er slik folk flest er vant til å lese ordet.

Som en del av sin teori benytter også hun seg av Bourdieu sitt felt, habitus og symbolsk kapital. Den symbolske kapitalen er ikke så relevant i denne masteroppgaven, men hennes betraktninger rundt felt og habitus er svært interessante. Smidt bruker Bourdieus felt i forhold til det litterære feltet, men som Vestheim og Henrik Jøcumsen & Casper Hvenegaard Rasmussen har vist, er dette begrepet overførbart til biblioteket som felt.

Grunnen til at jeg har valgt Bourdieu er hans fokus på sammenhenger. Ingenting er noen ting uten at man ser på relasjonene. Et felt er ikke et isolert objekt som står alene uten påvirkning utenfra eller evnen til å påvirke omverden. Det finnes makt både i og utenfor. Gjennom å kartlegge feltet vil det også bli mulig å reflektere over hver enkelt aktørs mulighet til å påvirke sitt felt. Dette er også en utfordring ved å bruke Bourdieu, man blir tvunget til å tenke helhetlig og se på feltet i en større sammenheng. Jeg vil først forsøke å gi en kort forklaring av begrepene, før jeg går dypere inn i dem og knytter dem til folkebiblioteket. Disse begrepene vil også komme igjen i det videre arbeidet og analysen.

2.1 Bourdieus begreper

Feltbegrepet til Bourdieu dreier seg om de rammene vi befinner oss innenfor og er grunnleggende for min oppgave.

I analytiske termer kan eit felt definerast som eit nettverk eller som det indre forholdet av objektive samband, mellom posisjonar. Desse posisjonane er objektivt definerte ved at dei finst og ved føringane dei pålegg dei som fyllar dei, ved den aktuelle og moglege situasjonen (*situs*) dei står i og som den som kontrollerer han kan bruke til å få tilgang til dei spesielle fortenevene som står på spel i feltet, og i same vendet, ved sine objektive relasjonar til andre posisjonar (herredøme, underordning, likskap etc.). I sterkt differansierte samfunn er det sosiale kosmos konstituert av eit sett av relativt sjølstendige mikrokosmos, rom for objektive relasjonar som gir plass for ein logikk og spesielle imperativ, desse er ikkje dei same som dirigerar dei andre felta (Bourdieu et al., 1993, p. 89).

Disse rammene vil defineres av hvilke kapitaler som råder på feltet. Et felt kan betraktes som et mikrokosmos, med egne rutiner og vaner som utføres ut ifra en spesiell logikk.

Felt refererer ikke til faktiske oppdelinger av et samfunn, det refererer til relasjoner mellom agenter som kjemper om bestemte former for kapital. Alle mennesker deltar i kamper om kapital i mange ulike felt på samme tid (Wilken & Andreassen, 2008, p. 40).

Noen grunnleggende kriterier må ligge til grunne for å kunne definere et felt. Først og fremst må det foreligge noen felles forståelsesrammer. Utdanning, ideologi og felles kapitalforståelse er avgjørende for et felt og danner feltets doxa. Doxa skaper solidaritet innanfor feltet og forsvar mot dei som "trugar" feltet utanfrå (Vestheim, 1997, p. 106).

Kriteriet for å definere felt er at man kan påvise at det står noe på spill som agenter finner det verdt å kjempe om eller for. Felt kan altså beskrives som arenaer der det foregår sosiale kamper. Felt konstitueres relasjonelt og hierarkisk innenfor et større sosialt system (Wilken & Andreassen, 2008, p. 39).

Når vi snakker om kapital i Bourdieus forstand handler ikke det bare om økonomisk kapital, de penger, aksjer og eiendommer man besitter, men også "Kulturell Kapital (legitim kunnskap, utdanning, kompetanse)" (Wilken & Andreassen, 2008, p. 39). Det vil si de kulturelle kodene som finnes i samfunnet som man tilegner seg gjennom oppdragelse og utdanning. Bourdieu (Bourdieu, 2006, p. 8) deler den kulturelle kapitalen videre ned i tre underkategorier:

1. objektivert form. Objekter man eier som viser mot en kulturell kapital (bøker, kunst o.l.).
2. Kroppsliggjort form som er den enkeltes habitus og livsstil.
3. Institusjonalisert form, som vises i de oppnådde grader og titler man kan skilte med.

«sosial kapital (familierelasjoner, nettverk, forbindelser)» (Wilken & Andreassen, 2008, p. 39). Med andre ord, den gruppen du kan mobilisere om du trenger hjelp til å oppnå noe. Symbolsk kapital, «kapital i en hvilken som helst form- så lenge den er

representert, det vil si forstått symbolsk i en relasjon av kjennskap eller mer presist av miskjennelse og anerkjennelse, forutsetter en intervensjon av habitus som en sosialt konstruert kognitiv kapasitet.»(Bourdieu, 2006, p. 8). Eller som Wilken sier det, «symbolsk kapital (...) refererer til evnen til å utnytte de andre kapitalformene og omsette kapital til andre former for verdi»(Wilken & Andreassen, 2008, p. 39). Disse formene for kapital akkumuleres og brukes. Det betyr også at for at noe skal gå inn i den symbolske kapitalbanken, må andre også oppfatte det som verdifullt.

2.2 Bibliotekfeltet

Når vi nå skal gå i gang med å plassere biblioteket i forhold til disse begrepene, må vi først definere biblioteket som et felt. Som vi var inne på tidligere i kapittelet defineres et felt ut ifra en viss autonomi. «Et felt kan altså bestemmes som et relativt autonomt sosialt univers, der relasjonene mellom aktørene følger en egen logikk, som Bourdieu i blant omtaler som en kamp, i blant et spill⁵»(Smidt, 2002, p. 43)

Vestheims doktoravhandling fra 1997, oppfatter han dette som kriterier som biblioteket oppfyller. Smidt på sin side problematiserer Vestheim sin bruk av felt om folkebiblioteket. Hun spør seg om “biblioteket har den type relativ autonomi som Bourdieu knytter til sitt feltbegrep, og om man kan snakke om en spesifikk type symbolsk kapital som ligger til grunn for trosforestillingene innenfor feltet, så vel som spesifikke gevinster og former for anerkjennelse”. (Smidt, 2002, p. 52)

Og i 2002 da biblioteket var på vei inn i ABM-utvikling⁶ hadde hun et veldig godt poeng. Dette samarbeidet ble nedlagt i 2010 og ansvaret for biblioteket ble overført til Nasjonalbiblioteket.

Min påstand er at feltet nå har blitt sterkere enn det var i 2002. Med omorganiseringen fra å være en del av ABM til å ha Nasjonalbiblioteket som styringsorgan. Som en del av ABM var biblioteket en del av museums- og arkivsektoren og hadde derfor langt mindre

---

⁵ Siden Bourdieu bruker spill og kamp om hverandre følte det unaturlig for meg å velge en av dem, siden disse ordene brukes om hverandre i kildene mine også.

⁶ ABM-utvikling var et samarbeid mellom Kultur- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet, ved å sammenslutte Statens bibliotektilsyn, Norsk museumsutvikling og Riksbibliotekstjenesten i januar 2003.

autonomi enn hva vi ser i dag. Biblioteket har nå også sin egen strategi i motsetning til tidligere da målsetningene til biblioteket var en liten del av kulturmeldingen. Sist men ikke minst er bibliotekets autonomi lovfestet i den nye formålsparagrafen. Siden det nå står i lovteksten at biblioteket *skal* være uavhengig betyr det også at omformuleringen styrker bibliotekets posisjon som felt.

Feltbegrepet er et analytisk redskap som kan brukes til å systematisere de ulike sosiale kampene om ulike former for kapital, som foregår innenfor rammen av et sosialt system (Wilken & Andreassen, 2008, p. 40).

Vestheim trekker frem at disse begrepene og systemene passer bedre for folkebiblioteket, som jeg skal befatte meg med i denne oppgaven, enn for fag- og forskningsbibliotekene. Dette vil nok være gjeldende fremdeles, fordi folkebiblioteket har sin egen lov. I bibliotekmeldingen 2008-2009 ble det reist spørsmål om dette burde endres og at det nå burde være en felles lov for alle typer bibliotek. Dette ble diskutert videre i høringsnotatet i 2012. I begge drøftingene ble det konkludert med at det ikke fantes tilstrekkelige grunner for en slik endring. Det betyr at folkebibliotekloven fremdeles bare gjelder folkebibliotek. I motsetning til folkebiblioteket som er underlagt kommunen og kulturdepartementet, er det kunnskapsdepartementet som har det overordnede ansvaret for universiteter, høyskoler og deres bibliotek⁷. (Høringsnotat, 2012, p. 2) i tillegg til ulikt eierskap og trekkes det også frem at de har ulikt formål.

UH-bibliotekene⁸ er en del av universitetene og høyskolene, og skal støtte opp under forskning og undervisning. Folkebibliotekene har et kulturpolitisk formål, nedfelt i folkebibliotekloven. (Høringsnotat, 2012, p. 3)

Ut ifra disse argumentene vil jeg stille meg bak Vestheim sin vurdering av at når vi skal implementere feltbegrepet på bibliotekfeltet, er det naturlig å trekke et skille mellom UH-bibliotek og folkebibliotek. Dette skillet kommer jeg til å operere med i denne oppgaven, så når jeg skriver bibliotek eller bibliotekfeltet er det folkebibliotekene jeg

---

⁷ Som forholder seg til lov 1. april 2005 om universiteter og høyskoler.

⁸ Forkortelse for Universitet og høyskolebibliotekene.

henviser til. Forskjellen på folkebibliotek og UH-bibliotek understrekes også ved sin nære kontakt med det politiske systemet. Fra øverste hold er folkebibliotekene underlagt folkebibliotekloven vedtatt av Stortinget. De følger den strategien som er fremlagt av Kulturdepartementet.

Det er folkebiblioteksektoren som har mest direkte kontakt med det politiske systemet, for dei enkelte biblioteka er direkte underlagde lokalpolitisk styring, dei gruppene som kjem utanfrå- dvs. publikum og politikarane- og som berre sporadisk oppheld seg på feltet, er gjerne mindre rettruande enn dei som arbeider profesjonelt på feltet (Vestheim, 1997, p. 106).

I nærmeste instans er det kommunen som har ansvaret for å bevilge nok penger til at befolkningen skal ha et godt bibliotektilbud. I Høringsnotatet fra 2012 presiserer de dette forholdet på denne måten:

Bibliotek tjenester er et kommunalt ansvar. Selv om kommunen står fritt til å organisere sine bibliotek tjenester på den mest hensiktsmessige måten, så kan ikke kommunen organisere seg bort fra at det er et kommunalt ansvar å sørge for at kommunenes innbyggere får et godt bibliotektilbud, i henhold til intensjonen etter loven. (Høringsnotat, 2012, p. 6)

I dette høringsnotatet diskuteres det også om det skal være mulig for departementet å komme med det de omtaler som *veiledende retningslinjer* for å i enda større grad kunne sikre at befolkningen får et mer samstemt bibliotektilbud uansett hvor de bor. Det avvises fra departementet da det er ønskelig at kommunene skal kunne gjøre sine egne vurderinger (innenfor loven) ut ifra lokale forhold.

Forholdet mellom folkebibliotek og kommune, vil bli tatt opp igjen i analysen, fordi det er en del av biblioteksjefenes hverdag som ikke alltid er uproblematisk.

Som menneske er du agent i mange felt samtidig. Agentene vi ser på i denne sammenhengen er biblioteksjefene og deres rolle og oppfatning om og i bibliotekfeltet.

Felt defineres i forhold til bestemte *kapitalformer* som det handler om å besitte og akkumulere. Det er begrepet om ulike kapitalformer som gjør at samfunnets sosiale spill ikke kan forstås som tilfeldige spill. ((Bourdieu 1983/86: 241) Wilken & Andreassen, 2008, p. 39).

Bourdieu sin målsetning er å skape et begrepsapparat som er mulig å overføre til et hvilket som helst samfunn. I innledningen på *Distinksjonen* (1995) påpeker han at selv om han har brukt begrepene til å analysere Frankrike, snakker han også om andre samfunn. «Hele min vitenskapelige virksomhet springer ut av overbevisningen om at for å gripe den sosiale verdens innerste logikk må en gå inn i det spesifikke i en empirisk virkelighet, som er historisk og geografisk situert.» (Bourdieu, Østerberg, Prieur, & Barth, 1995, p. 30). I denne sammenhengen, for å se på bibliotekfeltets utvikling, fungerer begrepene godt.

Disse formene for kapital gir makt og er med på å definere makten i feltet. Eller som Wilken forklarer det, kampen i feltet involverer alltid også en kamp *om* feltet og ikke minst om feltets grenser (Wilken & Andreassen, 2008, p. 44).

Dei nemnde omgrepa og det som ligg i dei, kan brukast for å forstå bibliotekarane, bibliotekleiarane, bibliotekforvaltarane, bibliotekpolitikarane og brukarane som aktører på eit sosialt felt. Og slike omgrep kan brukast analytisk for å forstå forholdet mellom dei posisjonane som dei ulike aktørane spelar ut, (...) alle typer aktørar har ein plass i det sosiale rommet generelt og i bibliotekfeltet spesielt. Dei har alle meir eller mindre av økonomisk kapital og kulturkapital, dei har ein habitus som blir spela ut i en livsstil og kjem til uttrykk i ein bestemt smak. Og dei eigenskapane som aktørane har kjem til uttrykk i møtet *mellom* aktørane, dvs. i relasjonen mellom dei ulike posisjonane (Vestheim, 1997, pp. 114-115).

Johchumen & Rasmussen påpeker at det moderne biblioteket er blitt til som en del av et større kulturfelt som samler seg rundt opplysningstanken. Folkebiblioteket har vokst frem på ideene om demokrati, folkeopplysning, kulturell velferdsutvikling, sosial frigjøring og mobilitet.

Disse verdier, kunne man med rette hævde, har også karakterisert vassentlige dele af det overordnede kulturelle felt, og herunder ikke minst kulturpolitikken, i løbet af det 20. århundrede. Men der er samtidig næppe tvivl om, at netop folkebiblioteket repræsenterer dette verdigrundlag i meget manifest form (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen, 2006, p. 44).

Videre peker de på at folkebiblioteket også har utviklet og kan gjenkjennes på det de kaller en "sagslogik" som innbefatter hvordan det fysiske rommet er utformet, plassering av skranken, oppdelingen i forskjellige litteratursjangre og lignende, men det innbefatter også systemene man lærer om katalogisering og gjenfinning av materiale i biblioteket.

2.3 Bibliotekets habitus

Habitusbegrepet handler i stor grad om hvordan man forstår seg selv og hvilken rolle man gir seg selv i verden og hvordan man handler. På den måten er det ikke bare hva man tenker, men mer kroppsliggjort fordi det også er hva man gjør. Dette påvirkes både av ytre påvirkning, men kanskje spesielt av hvordan man tar disse påvirkningene inn i seg, fortolker dem og lar de bli en del av hvordan man oppfatter og handler. Som Lisanne Wilken forklarer det i sin bok *Pierre Bourdieu*:

Habitusbegrepet forholder seg til det folk gjør med utgangspunkt i deres forståelse av den situasjonen de er i. Habitusbegrepet forholder seg også til hvordan "kultur" internaliseres i individer og naturligjør deres forståelse og handlinger.

Habitusbegrepet retter på denne måten oppmerksomheten mot to samtidige og interagerende prosesser: individets tilegnelse av den kunnskap som gjør det i stand til å handle meningsfylt i verden (internaliseringen av de objektive strukturer), og individets omsetting av denne kunnskapen til praktisk handling (eksternaliseringen av internaliserte strukturer)(Wilken & Andreassen, 2008, p. 36).

Endringer i habitus skjer ikke automatisk. De krever både en sosial forankring i og en individuell aksept av et nytt sosialt miljø. Og det krever også aksept fra det nye miljøet. Det skjer verken hurtig eller uproblematisk. Men det *kan* skje ((Bourdieu 2000:19)Wilken & Andreassen, 2008, p. 38).

2.4 Bibliotekets Doxa

Doxa i bibliotekfeltet er bygget opp av de fellesnevnerne som alle i bibliotekfeltet må forholde seg til. Det er det ideologiske grunnlaget folkebiblioteket er bygget opp på - folkeopplysning, gratisprinsipp og åpenhet. Det er de praktiske systemene man må lære for å jobbe i bibliotek, alfabetisering og Deweys desimalklassifisering⁹, katalogsystemene¹⁰. Det er den felles bibliotekloven som gjelder for alle bibliotek i landet og gir alle et felles formål, og den felles bibliotekstrategien.

En viktig del av å bygge opp biblioteket som felt var bibliotekarutdanningen. Når bibliotekar ble et profesjonsstudie fra 1940, kan det sies at det var først da man kunne begynne å snakke om bibliotekfeltet. I 1971 ble det også innført kompetansekrav til fagutdannet biblioteksjef. Dette er et tema som har blitt diskutert mye i feltet som jeg kunne valgt å gå mer inn på, men siden det ligger litt på siden av de aspektene jeg ønsker å få svar på har jeg valgt å la det ligge i denne omgang.

Fenomenet felt (ein kunne og seia "kampfelt" eller "Konkuransfelt") blir karakterisert av at ei gruppe av mennesker samlast kring ei felles interesse og kjempar om og for noe som er viktig for dei, noe som står på spel. Det dei har felles er ei *tru* () på at det godet dei kjempar om, har ein verdi som er verdt å trakte etter, og som samfunnet utanfor feltet - den sosiale konteksten- som gir aktiviteten på feltet høg eller låg status(Vestheim, 1997, pp. 105-106).

I videreføringen av dette ser vi også en økt interesse for feltet. Det utvikles en bibliotekpolitikk, og det oppstår diskusjoner både i og om og med feltet om hva biblioteket er og skal være i samfunnet.

---

⁹ Deweys desimalklassifisering (også kalt Deweyssystemet) er et system for klassifisering av bøker og andre informasjonsbærende medier, brukt av bibliotek i Norge og flere andre land.

¹⁰ micromark, bibliofil, Alpha osv.

Med utgangspunkt i omgrepet sosialt felt kan ein sjå på bibliotekfunksjonen som ein type deloffentligheit som dels blir styrt av profesjonsinteresser, dels av allmennpolitiske interesser. I dette ligg det sjølvsagt òg ei spenning: Profesjonsinteressene er per definisjon snevrare en dei allmene interessene som kjem til uttrykk i den offentlige sfæren. Profesjonstradisjonen skaper samhold innover og set grenser utover. Men når profesjonsgruppene vender seg utover i samfunnet og trer frem i den diskuterande offentlige, først *da* blir dei offentlige (Vestheim, 1997, pp. 98-99).

Eksempler på at bibliotekfeltet er en del av offentligheten og samfunnet vil jeg komme tilbake til i analysen min, hvor artikler fra media de siste årene vil vise dette. Her vil vi se at både agenter fra feltet og agenter utenfor feltet engasjerer seg i feltets habitus og doxa. Dette er eksempler på det Bourdieu kaller homologi.

Bourdieu bruker begrepet *homologi* for å beskrive sammenhengen mellom felt og den overordnede samfunnsstrukturen. Homologi refererer til det forhold at alle felt er strukturert på samme måte, selv om de i utgangspunktet er organisert omkring ulike former for kapital (Wilken & Andreassen, 2008, p. 41).

Uten å være en del av omverdenen kunne man ikke, ifølge Bourdieus begreper, snakket om biblioteket som et felt.

3 Metoder

I dette kapitlet vil jeg diskutere problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. Jeg vil redegjøre for metodene jeg har valgt å bruke.

3.1 Problemstilling

For å få svar på problemstillingen min må jeg benytte kvalitative metoder, siden biblioteksjefens egen oppfatning om bibliotekloven, bibliotekdriften og bibliotekets rolle i lokalsamfunnet er kjernen i oppgaven. Hva loven sier og intensjonene bak den er etter min mening av mindre interesse hvis den oppfattes annerledes av de som er satt til å følge loven.

Problemstilling: Har folkebibliotekenes habitus og doxa endret seg sammen med bibliotekloven?

Underspørsmål:

Hvordan oppleves bibliotekloven for de mindre bibliotekene og reflekteres deres opplevelse i mediedebatten?

Hvilket forhold har biblioteket til sin nye rolle som arena og debattbibliotek?

Hvilken betydning har samarbeid med eksterne aktører?

Har arenamidlene fra nasjonalbiblioteket noe å si på aktiviteten i biblioteket?

Motivasjonen min for denne problemstillingen er at jeg selv synes å observere en stor endring i bibliotekfeltet, men den kan være farget av at jeg selv har begynt å jobbe i feltet. En lovendring er den største, mest gjennomgående endringen man kan gjøre i et felt, det er derfor veldig interessant å se hvordan aktørene forholder seg til den endringen. Senere i oppgaven vil vi komme inn på noen av Bernhard Ellefsen sine artikler i Morgenbladet hvor han fremstiller de små bibliotekene som offer for en utvikling de ikke har evne til å følge med på. Ellefsen er ikke bibliotekar selv, men jeg ønsker å undersøke om han allikevel representerer feltets egne synspunkter i disse artiklene. Til sist er det spørsmålet om arenamidlene fra NB, disse er det praktiske

hjelpemiddelet som følger med bibliotekstrategien som skal gjøre det mulig for bibliotekene å tilpasse seg den nye loven, hvilken innvirkning har de på feltet. For å få svar på disse spørsmålene er biblioteksjefen sentral. Det er biblioteksjefens jobb å peke ut kursen for biblioteket og bestemme hvordan hun/han best skal innfri loven og gi best mulig tilbud til sin befolkning samtidig som hun/han forholder seg til de budsjetttrammene som gjelder for det enkelte bibliotek.

Mitt materiale vil derfor være intervjuer med ni biblioteksjefer. Mine funn fra intervjuene vil underbygges og sammenlignes med andre eksisterende undersøkelser, forskning, artikler og statistikker som vil hjelpe med å skape et helhetsbilde av situasjonen i bibliotekene i dag.

I 2015 og i 2018 ble det gjennomført befolkningsundersøkelser om bibliotekbruk. Sammenligning av disse vil si noe om strategiperioden har vært vellykket. Bibliotekene fører også statistikk over både utlån, arrangement og besøk. Disse sekundærdataene vil være grunnleggende for å se utviklingen fra 2015 til i dag. Det som er problematisk med denne statistikken er at den ikke spesifiserer hvilken type arrangement som har blitt holdt. Dette ønsker jeg å adressere ved å ha det som et fastsatt tema under intervjuene. Dette blir bare et lite utsnitt av helheten, men det vil det kunne gi en forståelse av hva som ligger bak tallene.

3.2 Metoder og utvalg

Dette studiet av bibliotekfeltet er basert på intervjuer med ni biblioteksjefer. Disse ble plukket relativt tilfeldig ut ifra kommunestørrelse. Målsetningen min er å finne ut om bibliotekenes habitus og doxa har endret seg. Biblioteksjefenes meninger holdninger og oppfatninger av eget arbeid er derfor sentralt. Den beste måten for å få svar på problemstillingen min er derfor gjennom kvalitative intervjuer.

For å bedre kunne belyse kampen eller spillet, som Bourdieu beskriver, rundt endringene i feltet har jeg også hentet ut en rekke artikler fra feltets egen offentlighet og fra feltet i offentligheten. Artikkeltutvalget har vært en spesielt vanskelig prosess. Det har blitt skrevet mye både i feltets egne publikasjoner og i landets aviser. Selv om jeg begrenset utvalget mitt til rikspresen, sto jeg igjen med et altfor stort utvalg til at det var mulig å ta med alt og samtidig gi informantene mine den tyngden de fortjener i

oppgaven. Jeg har derfor prøvd å velge ut artikler som belyser spillet, og ikke for å gi en historisk analyse av alt som er skrevet om bibliotek.

3.2.1 Kvalitativt Intervju

Siden jeg skal bruke kvalitativt intervju er *Det kvalitative forskningsintervju* av Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2015) derfor en sentral bok i dette metodekapittelet. Denne var viktig når jeg skulle sette meg inn i hvordan jeg på best mulig måte kunne få mest ut av denne metoden

I dette arbeidet er det biblioteksjefene som er representanter for biblioteket som felt. Det er deres oppfatninger og opplevelser som er sentrale for intervjuet. Det er derfor naturlig å bruke en fenomenologisk tilnærming.

Når det er snakk om kvalitativ forskning, er fenomenolog mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter. (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2015, p. 45)

Jeg har valgt ut en gruppe på ni biblioteker jeg ønsker å intervju om deres tanker om bibliotek. Siden det finnes flere små enn store kommuner i landet, og derfor flere biblioteksjefer i små kommuner, velger jeg bort de største da disse lett kan argumenteres for at ikke er representative for det gjengse folkebibliotek. Jeg kunne snudd argumentet på hodet og sagt at en større prosentandel av befolkningen er tilknyttet et storby-bibliotek, men siden det er gjort lite forskning på de mindre bibliotekene ønsker jeg her å bidra til å fylle et hull i forskningen.

Jeg har valgt tre grupper på tre fordelt på tre fylker. Disse kodes som bibliotek 10 med ca. 10.000 innbyggere. Bibliotek 5, med ca.5000 innbyggere og bibliotek 1, med ca. 1000 innbyggere. Fylkene kodes som a, b og c.

Jeg valgte denne inndelingen fordi jeg tenkte at det ville være mulig å finne noen fellestrekk innenfor fylkesgrensene og innenfor størrelsesgruppene. Etter at intervjuene

var gjennomført fant jeg at fylkestilhørighet ikke hadde noen betydning, så her kunne jeg ha spart meg en del tid i utvelgelsesprosessen.

Alle aktuelle informanter ble kontaktet per epost, og/eller telefon tidlig i skriveprosessen. Siden det var noen som ikke hadde anledning til å delta, brukte jeg en del tid på å finne nye fylkesgrupper som kunne svare til de andre kravene.

Kriterier for utvelgelse:

1. Ingen hull i statistikken siden 2015.
2. At det finnes tre kommuner fra samme fylke som (med et visst slingringsmonn) passer inn i 1000, 5000 og 10.000 kategorien.

Jeg ønsket et utvalg av kommuner fra 3 forskjellige fylker. Kommunene jeg valgte ut skulle være på rundt 1000, 5000 og 10 000 innbyggere. Her er det selvfølgelig noe slingringsmonn, men jeg forsøkte å finne kommuner som var så nær som mulig. På grunn av tid og penger måtte jeg ekskludere de nordligste fylkene når jeg gjorde utvalget mitt. Dette utvalget gjorde jeg som tidligere nevnt fordi det er skrevet svært lite om arrangement i mindre biblioteker, samtidig som det er flere mindre kommuner i Norge enn store. Selv om det er færre mennesker som bor i disse kommunene er det allikevel flere biblioteksjefer som jobber i små kommuner. Mitt argument er derfor at for å finne frem til bibliotekenes selvforståelse er dette en veldig viktig gruppe å snakke med.

Det hadde vært ønskelig å kunne intervju mange flere for å få et mer representativt utvalg, men på grunn av tidsavgrensningene med et masterarbeid og et langt mer krevende logistikkarbeid med å komme seg til og fra disse kommunene måtte jeg sette et realistisk tak på utvalget mitt. Jeg kunne ha gjort dette litt lettere med å starte med biblioteket jeg jobber på selv, men jeg følte at selv om jeg studerer mitt eget felt vil det være verdifullt for arbeidet at jeg ikke hadde noen eksisterende relasjon til intervjuobjektene.

Både bibliotek og biblioteksjefer anonymiseres fordi jeg gjennom min problemstilling ønsker å si noe om generelle trekk, ikke om disse ni spesifikt. Anonymiseringen bidrar

også ofte til at respondentene føler seg friere til å ytre sine egne meninger når de intervjues.

Intervjuet er et semistrukturert intervju hvor det jobbes ut ifra en guide, men med mulighet for å stille oppfølgingsspørsmål underveis. For å få svar på min problemstilling og underspørsmål er det viktig at jeg skal få mulighet til å sette meg inn i hvordan biblioteksjefene tenker og føler. For å få den type informasjon er et kvalitativt intervju det beste alternativet.

Intervjuene gjennomføres ansikt til ansikt, det gir bedre kontakt med respondenten og større muligheter for å komme med oppfølgingsspørsmål. Det medfører ekstra arbeid å reise rundt til alle bibliotekene, men gir mulighet for en friere samtale uten tekniske problemer som kan oppstå på Skype. Det vil også gi meg en mulighet til å få et inntrykk av biblioteket som er rammen rundt biblioteksjefen og arrangementene. Alle intervjuene, bortsett fra ett, ble gjennomført på biblioteksjefens arbeidsplass. Alle informantene signerte et informert samtykke.

Alle intervjuene ble tatt opp, samtidig som det ble gjort noen notater underveis.

Intervjuene transkriberes ut fra lydopptaket. For å ikke distrahere fra innhold, valgte jeg å ta bort gjentakelser og tenkelyder. Intervjuene ble siden sendt i sin helhet til godkjenning. Det er stor forskjell på det første og det siste intervjuet i gjennomføring. Der jeg i starten var usikker som intervjuer og klamret meg for hardt til guiden, ble jeg nødt til å lære meg å åpne opp, slappe av og skape dialog fremfor korte og konsise spørsmål og svar.

Det var viktig for enkelte å få se intervjuguiden på forhånd av intervjuet. Det ble derfor en del av prosessen, å sende den til alle respondentene sammen med samtykkeskjema i forkant av intervjuavtalen. Dette ga både fordeler og ulemper. En fordel var at respondentene virket trygge, godt forberedt og avslappet.

Denne praksisen var med på å motvirke noe av det asymmetriske maktforholdet som Kvale og Brinkmann (2015) påpeker.

Ulempen var at de gjerne var så forberedt at det ble vanskeligere å holde samtalen organisk og flytende.

Etter de første intervjuene fikk jeg inntrykk av at debatt var et begrep i lovteksten de hadde et spesielt anstrengt forhold til, jeg valgte derfor å fokusere mer på dette begrepet gjennom de kommende intervjuene.

3.2.2 Ideanalyse

I tillegg til kvalitativ metode på intervjumaterialet vil den offentlige debatten om biblioteket og bibliotekets rolle være svært viktig for å kunne skape et bilde av feltet som går ut over de ni biblioteksjefene sine meninger. Et felt er avhengig av et spill eller en kamp for å kunne forandre seg. Det er derfor viktig å prøve å skape et helhetlig bilde hvor flere synspunkter blir representert. For å bearbeide og analysere dette stoffet vil jeg benytte meg av ideanalyse. Basert på Øivind Bratberg, *Tekstanalyse for samfunnsvitere* fra 2014. Bratberg bruker det politiske feltet som eksempel i sin metodebok. Siden vi har sett at bibliotekfeltet er nært knyttet opp mot det politiske feltet har det vært lett å overføre metoden fra det ene feltet til det andre.

Idéanalyse dreier seg om det systematiske studiet av meningsbærende (...) budskap. Mer avgrenset handler det om *kvalitativ analyse av ideers tilstedeværelse i tekst, der fortolkning er en vesentlig side ved analysen*. At analysen er kvalitativ innebærer at forsøk på å telle forekomsten av ideer er underordnet. Og det fortolkende i analysen betyr at idéanalysen ofte vil gå bakenfor teksten for å få tak på dens underliggende antagelser og overbevisninger (Bratberg, 2017, pp. 67-68).

Denne metoden vil gi meg mulighet til å kartlegge, men også fange opp og filtrere tankene og ideene i materialet mitt. Denne tolkningen forankres i den endringsprosessen bibliotekfeltet gjennomgår i forbindelse med den nye lovformuleringen, med spesielt fokus på formålsparagrafen.

Som verktøy vil jeg bruke to dimensjoner som markerer ytterpunktene i materialet. Dette er en deduktiv strategi som skaper det analytiske rammeverket for hva jeg er på jakt etter i tekstene. «Hovedsaken er at man har etablert en idémotsetning hvor det katrekkes en akse mellom ytterpunktene»(Bratberg, 2017, p. 88).

Dimensjonene jeg her vil anvende henter jeg fra Bourdieus begrepsapparat, ortodokse og heterodokse ideer.

Innanfor rammene av eit overordna doksa kjempar dei om kva som er den rette måten å forsvare doksa på. På den eine sida har vi dei *ortodokse*- dei som ønsker å bevare status quo, og som har makt til å bestemme til å bestemme spelereglane - og på den andre sida har vi dei *hetrodokse*(). Dei vil endre spelereglane, gi spelet nye former eller nytt innhald- men dei er samde med dei ortodokse i at det spelet dei tar del del i, er viktig (Vestheim, 1997, p. 107).

Med andre rammer ville jeg også studert forholdet mellom bibliotekfeltet og lokal styring, rådmenn og politikere mye nærmere. Disse representerer et vesentlig maktsenter for feltet, samtidig som de ikke er en del av det. Denne relasjonen hadde vært veldig spennende å gjøre et grundigere studie av. Uti fra det forskningsmaterialet jeg har samlet inn og rammene for oppgaven vil det ikke være mulig å gå særlig i dybden på dette aspektet ved bibliotekfeltet.

Når det gjelder utvalget av artikler har jeg gjort ett utvalg fra feltets egen presse, Bok og Bibliotek, Bibliotekaren og Bibliotekforum. Dette er feltets egne publikasjoner. Bibliotekaren er et tidsskrift som blir utgitt av Bibliotekarforbundet. Bibliotekforum ble utgitt av Norsk bibliotekforening. Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift, utgitt av ABM Media AS. Jeg har derfor undersøkt disse i forbindelse med innføringen av den nye bibliotekloven.

Gjennom disse publikasjonene er det mulig å skape en form for stemningsrapport i feltet. Det er da diskusjonen om den nye formålsparagrafen virkelig tar til og vi kan se ut fra artiklene hvordan feltet diskuterer sin rolle i samfunnet.

Jeg har ikke forsøkt å gjøre en fullstendig historisk analyse av alle artiklene om temaet fra denne perioden, men gjort et utvalg basert på deres relevans i forhold til mitt tema og deres representativitet for å belyse spillet. I neste del har jeg sett på hvordan den offentlige debatten fortøner seg i de nasjonale avisene. Her er det representanter både fra og utenfra feltet som får presentert sine meninger. Jeg har ikke kunnet fordype meg

i alle artikler som har vært skrevet om bibliotek de siste årene, men har gjort et utvalg av de diskusjonene som har fått størst oppmerksomhet.

Dette gir meg muligheten til å sette opp et «utenfra» mot et «innenfra» forhold for å se om de er samstemte eller ei. Jeg vil gjennom feltets egen presse se på artiklene fra både før lovendringen kom og tiden etter. Samtidig som jeg vil hente inn artikler fra noen av de heteste debattene som har gått i landsdekkende presse i strategiperioden.

4 Bibliotekstrategien 2015-2018

Bibliotekstrategien og vurderingen av den er relevant i denne oppgaven fordi bibliotekstrategien er statens verktøy for å implementere den nye lovformuleringen og bidra til at det utvikles et godt bibliotektilbud for alle landets innbyggere. Dette er også med på å skape et helhetsbilde over endringer i feltet.

Før vi går inn i tiltakene på strategien er det interessant å se hva som var utgangspunktet før de startet.

SSBs¹¹ nye undersøkelse om bibliotekbruk viser at bruken av folkebibliotek har gått ned med om lag åtte prosent, siden forrige undersøkelse i 2006. I 2015 er rundt 40 prosent av befolkningen bibliotekbrukere. Nedgangen i bibliotekbruk tydeliggjør at bibliotekene kontinuerlig må utvikle og profilere sin samfunnsrolle, ved å skape nye og målrettede tilbud. (Kulturdepartementet, 2015, p. 16).

Selv om nedgangen bare var på 8 prosent, er det allikevel en nedgang på flere tusen mennesker. Strategien bærer preg av tiltakslyst og et ønske om å «snu skuta».

I innledningen til bibliotekstrategien står det at staten skal bidra til at biblioteksektoren styrkes som aktiv formidler av kunnskap og kulturarv, de skal også legge til rette for at folkebibliotekene blir aktuelle og uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt. De påpeker at mange folkebibliotek allerede har kommet langt i dette arbeidet, mens en del trenger støtte for å nå målet. Staten vil bidra til at det utvikles gode bibliotektenester for alle landets innbyggere. Dette begrunnes med endringene i loven som de skal følge opp med denne strategien.

De skriver videre at Nasjonalbiblioteket er blitt styrket økonomisk og vil hvert år disponere 48,5 millioner kroner til prosjekt og utviklingstilskudd. Bibliotekstrategien inneholder mål for flere områder i strategiperioden, for min del er det først og fremst målene som er knyttet til arenamidlene som er relevante. Strategien omhandler fire hovedpunkter med målsetninger 1. Nasjonalbibliotekets rolle som utvikler 2.

---

¹¹ Statistisk sentralbyrå

bibliotekutvikling med prosjektmidler- og utviklingsmidler 3. Digitalt innhold m.m. 4. felles infrastruktur. For denne oppgaven er det bibliotekutvikling med prosjekt- og utviklingsmidler som er mest relevant.

2. Bibliotekutvikling med prosjekt- og utviklingsmidler¹²

- En ny modell for tildeling av prosjekt- og utviklingsmidlene i strategiperioden
- En fireårig satsing for å utvikle bibliotekene som debatt- og litteraturhus:
  - » støtte til arrangementer i bibliotek
  - » støtte til mindre tilrettelegginger av bibliotekenes fysiske omgivelser
- Satsingen på nye formidlingsmetoder, digital tjenesteutvikling og frie utviklingstiltak i prosjekt og utviklingsmidlene skal styrkes
- Videreutvikling av biblioteket som læringsarena i samarbeidsprosjekter mellom skolebibliotek, folkebibliotek og fagbibliotek
- Bibliotekenes veiledningstilbud for grunnleggende digital kompetanse skal styrkes gjennom programmet Digidel 2017

(Kulturdepartementet, 2015, p. 7)

Disse punktene blir videre utdypet i Del 2- punkt 5 av strategien. Blant annet spesifiseres det her hvilke tiltak utviklingsmidlene skal brukes på.

- Lokale, digitale tjenester og applikasjoner
- Møteplass og arena for offentlig samtale og debatt
- Biblioteket som læringsarena
- Nye formidlingsmetoder
- Inkludering og mangfold

(Kulturdepartementet, 2015, p. 16)

Strategien er nasjonal og derfor er den utformet med spesifikke mål, men i generelle vendinger slik at de kan være allmenngyldige. I likhet med loven legger den ingen føringer på kvantitet eller kvalitet.

---

¹² Arenamidler

Den sier lite om forskjellene på de store og de små bibliotekene med et unntak. Når de skriver om tilskudd til aktivitet i biblioteket påpekes det at landets største folkebibliotek har dannet et nettverk for storbybibliotekene for å samarbeide om faglig utvikling, ivareta behov og møte utfordringer for store bibliotek. «De største bibliotekene har både ressurser og behov som er ulike de små bibliotekene».

4.1 Vurdering av bibliotekstrategien.

Når vi skal se på vurderingen av strategien har jeg ønsket å bruke flere forskjellige typer kilder til dette. Strategien er også et tema i enkelte av avisartiklene, så jeg synes det er viktig å se på den fra flere hold.

Hvis vi først skal gå statistisk til verks kan vi se på KOSTRA¹³ tallene til bibliotekene. I 2013 rapporterte landets folkebiblioteker at de hadde hatt 37 221 arrangement totalt, dette tallet inkluderer skolebesøk¹⁴, kulturarrangement og samarbeidsarrangement. I 2018 har tallet steget til 60 002. Dette er en betraktelig økning.

Nasjonalbiblioteket gir med jevne mellomrom eksterne aktører i oppdrag å gjøre vurderinger og undersøkelser om bibliotekbruk i Norge. Dette gir en form for objektiv kunnskap som danner grunnlaget for vurderinger og bibliotekpolitikk.

I 2015 ble det gjennomført en befolkningsundersøkelse av Statistisk sentralbyrå på oppdrag av Nasjonalbiblioteket. En tilsvarende undersøkelse ble gjennomført i 2018 av Advicia AS¹⁵ på et landsrepresentativt utvalg med 1000 respondenter.

Sammenligningen og analyser fra disse undersøkelsene danner mye av grunnlaget for vurderingen av den nasjonale bibliotekstrategien.

Advicia har i sitt vurderingsarbeid foretatt tre typer undersøkelser.

Befolkningsundersøkelse med et representativt utvalg av befolkningen (1000 personer), spørreundersøkelse med alle landets fylke- og folkebibliotek og i tillegg til

---

¹³ KOSTRA er den nasjonale oversikten over kommunenes økonomi. Alle kommuner og fylkeskommuner er pålagt å rapportere årlig til Statistisk sentralbyrå.

¹⁴ Rapporteringen av arrangement ble endret i 2016, slik at skolebesøkene ble skilt ut og kunne føres på egen post.

¹⁵ Konsulentselskapet Advicia AS er et uavhengig selskap som spesialiserer seg på spørreundersøkelser og analyser.

befolkningsundersøkelsen ble det også gjort dybdeintervjuer med ti personer fra biblioteksektoren.

Befolkningsundersøkelsen 2018 viser at 54% av befolkningen har brukt biblioteket det siste året! Dette er en markant økning fra befolkningsundersøkelsen i 2015. Da var det 40% av de spurte som hadde vært på biblioteket det siste året. Andelen av personer som har svart at de har vært på arrangement er derimot ganske stabil mellom de to undersøkelsene.

Rapporten oppsummerer at: "samlet sett er de overordnede målene i strategien oppnådd. Det er skapt annet innhold og bruk av bibliotek enn det som var før, og virkningen av endringen vil vare etter at strategiperioden er over" (Advicia, 2019, p. 1).

I vurderingen av bibliotekstrategien 2015-2018 må jeg også ha med Toril Åbotnes Iversen som i 2019 leverte sin masteroppgave, *Bibliotekutvikling med arenamidler- en undersøkelse av søknader sendt til nasjonalbiblioteket i strategiperioden 2015-2018*. Åbotnes Iversen har brukt søknadene til Nasjonalbiblioteket til å tolke hvordan bibliotekene reflekterer over og prøver å oppfylle sitt samfunnsoppdrag. Målet hennes er å se på om bibliotekene er endringsvillige og ønsker å dreie sin drift i den retningen som presenteres i strategien og om prosjekt og utviklingsmidlene (arenamidler) er et egnet verktøy for å stimulere utviklingen av landets folke- og fylkesbibliotek. I oppgaven har hun også undersøkt om det er forskjell på små og store biblioteker. Hun setter skillet mellom små og store bibliotek på 5000 så det betyr at 1er og 5er gruppene mine vil være representert av disse funnene. Dette ligger i tematisk nærhet til hva jeg ønsker å finne ut med min egen oppgave, men basert på annen metode og teori derfor gir hennes forskning verdifulle funn for min oppgave. Det er interessant å se om hennes funn basert på et stort utvalg søknader¹⁶, 185, vil gi de samme funnene angående arenamidlenes virkning/viktighet som mine kvalitative intervjuer.

Hun finner at blant de små bibliotekene er det flere som søker om fysisk tilrettelegging, lyd, lys, scene og lignende enn blant de store bibliotekene¹⁷. Dette begrunnes i en av søknadene hun legger frem, med at biblioteket er lite og trenger fleksible løsninger for å

---

¹⁶ En søknad kan både inneholde en søknad om fysisk tilrettelegging og en del om innholdsproduksjon.

¹⁷ 94,12 % blant de små og 83,12 blant de store.

kunne ha arrangement der. Dette stemmer overens med observasjoner jeg har gjort i mitt intervjuarbeid og egen arbeidserfaring.

Gjennom å studere søknadene ser hun også på hvordan bibliotekene tilpasser seg de nye kravene som loven og strategien, fører med seg.

Bibliotekene identifiserer seg som møteplasser og opplever å ha, eller har et sterkt ønske om å ha, en tydelig rolle i samfunnet. Dette reflekterer søknadene når de omtaler bibliotekets samarbeidspartnere, bredden i arrangementene og målgruppene de når og ønsker å nå.

Bibliotekenes identitet er dynamisk og har blitt formet over tid. Identiteten påvirkes av de institusjonelle omgivelsene, av lovverk, så vel som brukerne. (Iversen, 2019, pp. 62-63)

Hun påpeker at det er få biblioteker som søker penger til debatt, i hennes utvalg er det fire søknader til dette.

Svaret på det siste forskningsspørsmålet i konklusjonen hennes er også viktig å trekke frem.

- Hvordan har modellen fungert som verktøy, søker bibliotekene midler som imøtekommer statens forventninger?

Bibliotekene søker midler som imøtekommer Nasjonal bibliotekstrategi i svært stor grad. Dette vises blant annet ved tildelingene- svært få har fått avslag på søknader. (Iversen, 2019, p. 66)

Dette er relevant i forhold til mine forskningsspørsmål fordi det både sier noe om hvordan bibliotekene ser på seg selv og om lovendringen har blitt internalisert og fordi det gir noen kvantitative svar på om arenamidlene har særlig betydning for feltet.

5 Informantene

I denne delen vil jeg presentere informantene mine.

Dette er en svært homogen gruppe, så mange av de vanlige inndelingene man gjerne gjør når man skal se nærmere på et materiale, som for eksempel kjønn og alder vil ikke være hensiktsmessig i denne gruppen. 1 av 9 er mann og alle unntatt 1 er mellom 50 og 70 år. Dette er derfor faktorer som vi kommer til å se helt bort i fra. Dette er ikke utypisk for bibliotekfeltet. Vestheim trekker også dette frem.

Ettersom bibliotekarar i utgangspunktet har forskjellig sosial og kulturell bakgrunn (sjølv om dei fleste truleg kjem frå det ein kan kalle borgerlige samfunnssjikt og er kvinner) og derfor i ulik grad er fortrulige med eller blir fortrulige med den legitime kulturen, vil dei stå fram med det minimumet av felles kulturkapital som dei får gjennom utdanninga (Vestheim, 1997, p. 115).

Smidt (2002) finner det samme resultatet i sin avhandling. Av hennes 664 respondenter er 89% kvinner og 11% menn, hun viser også til at Ragnar Audunson som gjorde en undersøkelse i 1987, viste den samme kjønnsfordelingen. Dette kan tyde på at det ikke er noe unormalt med mitt utvalg, tvert imot er det svært representativt for feltet.

Selv om gruppen er homogen, betyr ikke det at de ikke tenker. Det har vært utrolig spennende å reise rundt å snakke med dem og oppdage likheter og forskjeller.

Biblioteksjef 10.A er biblioteksjef i en kommune med ca. 10.000 innbyggere.

Utdannet på Bibliotekhøyskolen og har vært biblioteksjef på nåværende bibliotek i ca. et år. Har jobbet i bibliotek i 23 år, tre av dem som biblioteksjef.

Biblioteket er ca. 1000 kvm, bygget i 2004 og har fem ansatte i 3,5 årsverk.

Biblioteksjef 5.A er biblioteksjef i en kommune med ca. 5000 innbyggere. Utdannet adjunkt og har bachelor i Bibliotek og informasjonsfag. Har jobbet på bibliotek i 11 år, 10 av dem som biblioteksjef. Biblioteket er ca. 30 år gammelt, 420 kvm og har 2 ansatte i 0,9 årsverk

Biblioteksjef 1.A Biblioteksjef 1.A er biblioteksjef i en kommune med ca. 1000 innbyggere. Utdannet innen offentlig administrasjon, jobbet i bibliotek i 20 år- alle som biblioteksjef. Biblioteket er ca. 5 år, ca. 80 kvm og har 2 ansatte i 0,3 årsverk. Biblioteket er meråpent¹⁸.

Biblioteksjef 10.B er biblioteksjef i en kommune med ca. 10000 innbyggere. Vedkommende har folkekultur, estetiske fag, kunsthistorie, norsk grunnfag og to år bibliotekutdanning. Har vært biblioteksjef i 11 av 19 år i biblioteket. Biblioteket er ca. 650 kvm pluss et arrangement-rom i kjelleren. Biblioteket flyttet inn i sine nåværende lokaler i 2008. Bygget hadde andre funksjoner før den tid. Biblioteket har 5 ansatte på 4 årsverk.

Biblioteksjef 5.B er biblioteksjef i en kommune med ca. 5000 innbyggere. Er utdannet hos Statens bibliotektilsyn via brevkurs og samlinger. Har jobbet i bibliotek i 45 år, alle som biblioteksjef. Biblioteket er ca. 300 kvm. Biblioteket har vært i nåværende bygg i ca. 20 år. Bygget har hatt andre funksjoner tidligere. Biblioteket har 2 ansatte i 1,5 årsverk.

Biblioteksjef 1.B er biblioteksjef i en kommune med ca. 1000 innbyggere. Utdannet innenfor dokumentasjonsvitenskap, bibliotekunnskap sammen med økonomisk utdanning og har egentlig russisk som fag. Kommer opprinnelig fra privat næringsliv. Har jobbet i bibliotek i 13 år, alle som biblioteksjef. Biblioteket er ca. 330 kvm og ble bygget i 1990, biblioteket flyttet inn i sine nåværende lokaler for 15 år siden. Biblioteket har 1 person, et årsverk pluss ringevikarer.

Biblioteksjef 1.C er biblioteksjef i en kommune med ca. 1000 innbyggere. Udannet ved Statens bibliotekskole pluss medielinjen. Har jobbet på bibliotek i 10 år, hele tiden som biblioteksjef. Biblioteket er ca. 360 kvm. Det flyttet inn i sine nåværende lokaler i 2004. Det er samlokalisert med frivilligsentralen og har tre ansatte på 1.47 årsverk pluss ekstrahjelp.

---

¹⁸ Meråpent er et system som gir lånerne mulighet til å bruke lånekortet sitt til å låse seg inn og låne/levere bøker utenom bemannet åpningstid.

Biblioteksjef 5.C er biblioteksjef i en kommune med ca. 5000 innbyggere.

Vedkommende har to grunnfag, sosiologi og nordisk, i tillegg til Bibliotekhøyskolen. Har jobbet i bibliotek i 30 år, 27 av dem som biblioteksjef. Biblioteket har vært i sine nåværende lokaler i ca. 23 år. Det har 3 ansatte i 1.7 årsverk, i tillegg har de folk inne på praksis og tiltak.

Biblioteksjef 10.C er biblioteksjef i en kommune med ca. 10 000 innbyggere.

Biblioteksjefen er utdannet bibliotekar, har hovedfag i nordiske språk og er agronom i økologisk jordbruk. Vedkommende har jobbet 2/3 deler av sitt yrkesaktive liv (siden 1986) i bibliotek og ble biblioteksjef for første gang i 2009 og i 10.C har personen vært biblioteksjef i 1,5 år.

Biblioteket har to lokaler, det største er ca. 230 kvm og ble bygget på 60-tallet. Det andre er ca. 150 kvm. og ligger på en skole i en annen del av kommunen. Biblioteket har 4 ansatte på 2,56 årsverk.

I oversikten under ser vi tildelingene fra nasjonalbiblioteket samt antall arrangement bibliotekene har hatt siden 2015. Tallene i denne oversikten har jeg fra oversiktene som ligger ute på Nasjonalbiblioteket sine sider. Vi kan se at de fleste av informantene har hatt en økning av arrangement fra 2015 til 2018.

Denne oversikten viser veldig tydelig hvor vanskelig det er å generalisere i utvalget mitt på grunnlag av størrelse eller fylke.

I 1-er gruppen, som er kommuner med rundt 1000 innbyggere.

	2015	2016	2017	2018
1.A	8	19	13	15
1.B	5	21	20	16
1.C	19	39	101	82

I denne gruppen ser vi at 1.A og 1.B er relativt sammenlignbare, mens 1.C har en helt annen frekvens. Det er også stor forskjell på årsverkene og antall ansatte i de tre. 1.A er 2 personer 0,3 årsverk. 1.B er en person i 1. årsverk. 1.C derimot er 3 ansatte i 1,47.

I 5-er gruppen som består av kommuner med ca. 5000 innbyggere finner vi noe av det samme.

	2015	2016	2017	2018
5.A	14	65	24	22
5.B	53	101	70	162
5.C	19	41	49	93

5.A har en stor aktivitet i 2016, de andre årene er relativt jevne med mellom 14 og 24 arrangement. 5.B varierer en del fra år til år, men ligger jevnt ganske mye høyere enn de andre. 5.C har en økning fra 19 arrangementer i 2015 og til 93 i 2018. I denne gruppen er det også forskjeller på ansatte og årsverk. 1.A har to ansatte i 0,9 årsverk. 5.B, som har flest arrangement har to ansatte i 1,5 årsverk. 5.C har 3. i 1,7 årsverk.

10-er gruppen er der imot mye jevnere.

	2015	2016	2017	2018
10.A	66	59	52	72
10.B	37	59	122	73
10.C	18	44	79	55

I denne gruppen ser vi at 10.A og 10.B er jevnt høyere enn 10.C., men at både 10.B og 10.C har et oppsving i 2017. I denne gruppen er det det også store forskjeller på personalressursene. 10.B har fem ansatte i 4 årsverk, 10.A har noe mindre med fem ansatte i 3,5 årsverk. Minst personalressurser finner vi hos 10.C som har fire ansatte på 2,56 årsverk. Det som er litt interessant er at det er relativt liten forskjell på 5er-gruppen og 10er-gruppen.

Med et større utvalg hadde det kanskje vært mulig å se noen tydeligere forskjeller på grunnlag av størrelse, men det eneste jeg egentlig finner som er felles for informantene er at alle oppgir i intervjuene sine at de er godt fornøyde og får god støtte fra fylkesbibliotekene sine.

Intervjuene med informantene kommer jeg tilbake til i analyse-kapittelet.

Kode	Arr. 2015	Arr. 2016	Tildeling 2016	Arr.2017	Tildelinger 2017	Arr. 2018	Tildelinger 2018	Støtte til bokåret 2019
10.A	66	59		52	40 000	72	20 000	0
5.A	14	65		24		22		0
1.A	8	19		13		15		10.000
Fylket A			480 000					600 000
10.B	37	59	80 000	122		73	50 000	20.000
5.B	53	101		70	40 000	162		0
1.B	5	21	80 000	20		16		0
Fylke B			100 000		400 000		225 000	600 000
10.C	18	44		79	60 000	55		0
5.C	19	41	30 000	49	25 000	93		25 000
1.C	19	39	30 000	101		82		0
Fylke C			150 000				200 000	¹⁹

---

¹⁹ Tallene i oversikten er hentet fra statestatikk på Bibliotekutvikling.no

6 Analyse

I denne delen skal jeg diskutere de forskjellige hovedtemaene mine. Feltets opplevelse av lovendringen, ut ifra hvordan informantene opplever den og hvordan den drøftes i media. Bibliotekenes forhold til å være arena og møteplass for offentlig samtale og debatt. Samarbeid med eksterne aktører. Hvordan arenamidlene fra Nasjonalbiblioteket oppleves som virkemiddel for å etterleve loven.

Pierre Bourdieu beskriver biblioteket som et sted som ofte påkaller en streng og nesten skoleaktig disposisjon, innstilt like mye på å samle erfaringer og kunnskap som på ren fornøyelse (Bourdieu et al., 1995, p. 89).

Disse ordene stemmer nok fremdeles, i den forstand at det er en plass for både erfaring, kunnskap og ren fornøyelse. Selv om noe av det strenge og skoleaktige nok har blitt erstattet med latter og aktivitet med tiden.

I denne delen skal vi gå igjennom noe av informasjonen jeg fikk fra informantene mine. Det sier seg selv at jeg ikke kan gjengi alle intervjuene fra A til Å, noe som er litt synd fordi det var ni veldig interessante og reflekterte informanter, men jeg har prøvd å trekke frem noen av de synspunktene som ble presentert. Jeg vil også bruke artikler fra både feltets egne publikasjoner og nasjonale aviser for å vise kampen i feltet og se om den offentlige debatten reflekterer informantenes synspunkter. Disse artiklene gir meg også mulighet til å se et større utsnitt. Dette er viktig siden når jeg ser etter bibliotekfeltets habitus og doxa, må jeg ha et større utsnitt av spillet/kampen for å kunne si noe om hvordan endringene i feltet skjer.

Den indre striden som går føre seg på felta, er ein kamp om hegemoni, og dreier seg mye om innhaldet i den ideologien som skal dominere innanfor felta.

Samtidig handlar slike stridar om kven som skal ha rett til å vera talspersonar utanfor feltet og såleis ha rett til å opptre på vegne av feltet i ei større offentlighet. Kommunikasjonen mellom felta og storsamfunnet utanfor er derfor svært viktig. Mange av dei handlingane som blir utførte på feltet har òg ei adresse til verda utanfor. Eit sosialt felt kan derfor neppe tenkast å eksistere over lengre tid utan å hente legitimitet utanfrå (Vestheim, 1997, p. 99).

Jeg vil derfor i tillegg til mine egne informanter hente inn ytringer fra feltets egne publikasjoner og fra landsdekkende aviser. På denne måten får jeg et bredere grunnlag for å se på de ortodokse og de heterodokse ideene som utgjør spillet i feltet. I 1997 skriver Vestheim i sin avhandling at kamp og strid kanskje ikke er det første som slår oss når vi tenker på bibliotekfeltet.

Å vera ortodoks går ut på å forvalta eit doksa, dvs. å forsvara det mot interne konkurrentar og mot trugslar utanfrå. Metaforen om kamp og strid er kanskje ikke den som ein først kjem på når det gjeld det norske bibliotekfeltet, men det har kanskje meir med stridsformen å gjera enn at det ikkje har vori motsetningar (Vestheim, 1997, p. 108).

Når vi ser tilbake på de siste årenes diskusjoner, er det rimelig å tro at jeg i 2019/2020 har hatt noen flere motsetninger å analysere. Det ortodokse og det heterodokse er dimensjonene jeg bruker som analyseverktøy. Verden er sjeldent så ryddig at folk stiller seg kategorisk for eller mot endring i feltet, men disse dimensjonene vil allikevel kunne hjelpe meg med å se på spillet i feltet.

Det er flere stemmer som har stilt seg svært skeptiske til de endringene som lovendringene støtter opp om. Det er selvfølgelig flere aspekter med bibliotekene som blir problematisert i den offentlige debatten, men jeg har i all hovedsak prøvd å holde meg til de sakene og artiklene som også tar opp loven, lovendringen og/eller arrangementsatsningen. Selv med den innskrenkningen er de sakene jeg nevner her bare et lite utvalg av debatten som har foregått etter lovendringen.

I 2016 hadde Ellefsen og Aslak Sira Myhre en meningsutveksling i Morgenbladet, der Ellefsen beskylte Myhre for å prøve å fjerne bøkene fra biblioteket. 11. februar 2016 har han en kommentar i Morgenbladet under sitatet «*Det ser ut til at den største trusselen mot bokens videre liv er nasjonalbibliotekaren selv*». Her problematiserer han bibliotekstrategiens manglende fokus på bøker og boksamlingen. Han beskylder bibliotekstrategien, nasjonalbiblioteket og regjeringen for å satse på arrangement på bekostning av boken.

Her har vi å gjøre med en 35 sider lang tekst uten en eneste leddsetning som røper den minste omtanke eller ambisjon for bibliotekenes boksamlinger.

Derimot er alt innstilt på “publikumsrettet virksomhet”, en vending som i et av verdens mest bokelskende land viser seg å bety at alt annet enn å formidle og låne ut bøker. (Ellefsen, 2016).

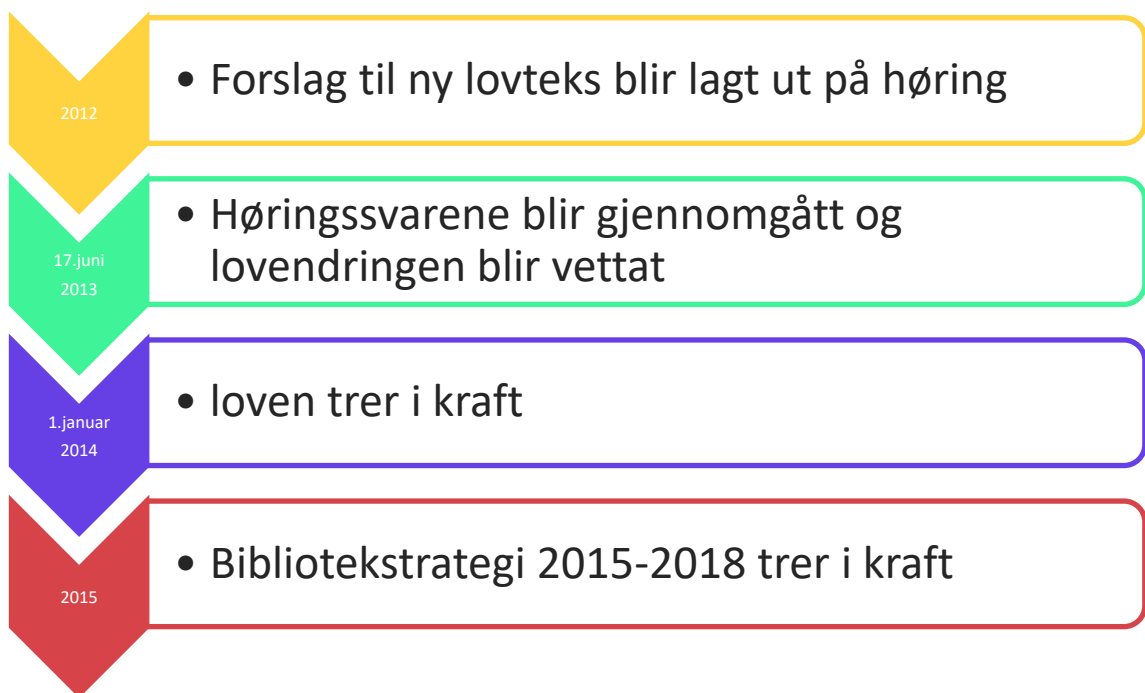
Dette var en problemstilling som ikke ble problematisert av noen av informantene mine, og kan derfor virke som om den ikke har grobunn fra feltet. Dette er derfor en av debattene fra de siste årene som jeg ikke velger å gå videre på.

Det er flere tydelige stemmer i bibliotekdebatten, noen av dem som kommer tydelig frem i artikkelutvalget. Lars Petter Sveen, bibliotekar og forfatter. Aslak Sira Myhre, tidligere leder for litteraturhuset i Oslo, nå direktør for Nasjonalbiblioteket/ Nasjonalbibliotekar. Bernhard Ellefsen, litteraturkritiker i Morgenbladet. Odd Letnes, ansvarlig redaktør for Bok og Bibliotek, Olav Anders Øvrebø, universitetslektor Institutt for informasjons- og medievitenskap på UIB²⁰, Mariann Schjeide, Biblioteksjef i Ålesund til 2014 og leder for Norsk bibliotekforening fra 2014 og Monica Deildok fra Bibliotekarforbundet. Disse representerer feltet på forskjellige måter og fra forskjellige perspektiver. De er også på hver sin måte representanter for makten i feltet. Hva som blir ytret i debatten viser hva som er kampområdene i feltet.

Før jeg går videre med analysen av materialet mitt vil jeg gjerne ta en liten repetering av tidslinjen. Det kan være hjelpsomt for å plassere tekstene i riktig tidsmessig kontekst.

---

²⁰ Universitetet i Bergen

6.1 Hvorfor er størrelse en faktor?

I denne oppgaven har jeg valgt å ha størrelse som en sentral del av problemstillingen min. En av grunnene var at jeg leste noen artikler som var svært pessimistisk i forhold til hvordan det sto til i de mindre kommunene. Dette svarte ikke helt til mine egne erfaringer. Når jeg begynte å jobbe med oppgaven fant jeg at vi finner enorme forskjeller i biblioteknorge.

En av artiklene som fikk meg til å lure på tilstanden i bibliotekfeltet var fra Bernhard Ellefsen. Dette eksempelet er hentet fra Morgenbladet 19. januar 2018. I denne artikkelen er det spesielt tilstanden i de mindre folkebibliotekene som bekymrer Ellefsen. Budskapet i artikkelen er at bibliotekene får stadig mindre penger, men at det allikevel kreves at de skal klare å gjøre mer. Som et eksempel på dette trekker han frem biblioteket i Lom som får store problemer etter et budsjettkutt på 140 000 kroner. Lom kommune er en kommune med ca. 2500 innbyggere, hvor biblioteket, ifølge Ellingsen, må halvere budsjettet for innkjøp. Videre sier han, «Litteratur- og debattarrangementene som den relativt nye bibliotekloven pålegger biblioteket å satse på, kan ikke lenger gjennomføres.»(Ellefsen, 2018). Han forteller også at istedenfor å gjøre disse oppgavene må bibliotekarene i Lom heller bruke tiden på å forsøke å selge formidlingseksperisen sin til andre biblioteker for å tjene penger til drift. Dette omtaler

han som en «kommunal styringssvikt av dimensjoner». Han påpeker at dette skjer i takt med at forventningene til biblioteket øker.

Til tross for at de uformelle forventningene til hva et bibliotek skal utrette, bare er blitt bredere og luftigere: Biblioteket skal styrke befolkningens digitale kompetanse, være en sosial møteplass, en debattarena og sågar en integreringsarena. (Ellefsen, 2018)

Det nest eksempelet Ellefsen trekker frem er Hobøl i Østfold, hvor det er en befolkning på ca. 5000 innbyggere. Der har de slått sammen bibliotek og post, og som Ellefsen sier «Innimellom, hvis de får tid, skal bibliotekarene også tilby og formidle bøker og medier til folket» (Ellefsen, 2018)

Bibliotek er uendelig viktig. La oss nå bare fastslå det som den selvfølgheten det er. Og betydningen bare øker i en balkanisert og digitalisert offentlighet, i et mer flerkulturelt samfunn, i en tid der kravene til hver enkelt borgers evne til kildekritikk, lesing og informasjonssortering blir større for hver eneste dag. Men med en regjering som aktivt tyner kommunenes økonomi (...), blir bibliotekene i mange kommuner et rom fylt av gamle bøker, med én enkelt ansatt som ikke rekker stort mer enn å låse opp døren om morgenen og å låse den igjen om ettermiddagen. (Ellefsen, 2018)

Han mener at kulturministeren må komme med tydeligere krav om hva et bibliotek faktisk skal levere. At det kan være vanskelig å drive bibliotek i mindre kommuner kommer frem fra flere av 10.C og 1.B er veldig tydelige på at de opplever at å være biblioteksjef i sine kommuner er tungt fordi biblioteket ikke blir prioritert.

For 10.C er det lokalene som er det store problemet. De ble lovet nytt bibliotek i kommunen for mange år siden og nå har bygget forfalt til den grad at de ikke har lov til å bli værende der lengre. «Heisen til 2.et fungerer ikke så vi må dra mest mulig ut. Det er så ille. Vi har prøvd å ha arrangement her men det fungerer ikke. Barnehagene kommer hit, men jeg er så redd for at de skal skade seg i trappen». 1.B på sin side sier om sine lokalpolitikere, «De bryr seg veldig lite om oss. Vi fikk igjennom meråpent mot

anbefaling». Dette bekrefter til en viss grad Ellefsen historie om biblioteket, hvor biblioteket ikke får den støtten de burda ha fra kommunene sine.

10.B og 1.A trekker også frem lokalpolitikernes fokus på å spare og kutte. 10.B sier om dem, «Tenker penger. Bibliotek er ikke en livsnødvendighet. Vil spare og kutte.»

Dette er allikevel bare en del av bildet. På den andre siden har vi 1.C som sier om sine lokalpolitikere at «vinnerne av valget hadde faktisk styrking av biblioteket sitt på programmet. Jeg tror fokuset av den støtten kommer til å gå på frivilligsentralen, men vi har et ganske greit budsjett. Skulle bare hatt mer personal». Selv om økte personalressurser er et ønske over hele linjen opplever også 10.A, 5.A, 5.B, 5.C at de får støtte fra kultursjef og/eller lokalpolitikere.

Disse utsagnene understreker på samme måte som statistikken at det er store forskjeller på bibliotekene. Selv om ingen av mine informanter ser ut som om de opplever at de er i ferd med å bli redusert til en «bokhylle i hjørnet på turistkontoret»(Ellefsen, 2018) som Ellefsen bekymrer seg for.

6.2 Feltets opplevelse av lovendringen

For å se på feltets opplevelse av lovendringen, vil jeg starte med informantene mine først. Etterpå vil jeg se om dette er i tråd med hvordan endringene ble skrevet om i feltets egne publikasjoner og rikspresen. Siden informantene svarer i 2019 er dette på grunnlag av akkumulert erfaring med fem år med den nye formålsparagrafen. Flere av dem nevner under intervjuet sitt at de ikke lengre husker den gamle og hva endringene faktisk var. Gjennom artikkelutvalget får vi et innblikk i hvordan feltet tenkte i tiden rett før og når lovendringen kom. Hva som skapte bekymring og hva som skapte entusiasme. På den måten er det mulig å si noe om hvor heterodoks eller ortodoks bibliotekfeltet er.

6.2.1 Informantenes opplevelse av lovendringen

Alle informantene ble bedt om å oppsummere på slutten av intervjuet sitt om de var positive eller negative. Da svarte åtte av ni at de var mest positive eller veldig positive. Under intervjuet fikk de muligheten til å utdype hva de tenkte om lovendringen.

Svarene på dette spørsmålet kan deles inn i tre kategorier. 1. Av liten betydning. 2. OK. 3. Fantastisk.

I første kategori, av liten betydning, er svaret begrunnet med at informanten enten ikke har vært biblioteksjef så lenge at den har et forhold til endringen. Som for eksempel 10.A som sier «Vet ikke hvordan det var før, men jeg synes den er dekkende.

Tenker den er bra, at den er dekkende for hva bibliotekene gjør. Jeg tror andre land er litt misunnelige».

Eller fordi endringen opplevdes som så naturlig at det ikke ble opplevd som noen faktisk forandring. Som 10.B, som sier «Husker ikke den gamle lengre. Jeg vet ikke, at den var en konsekvens av en allerede endret praksis. Loven fulgte etter bibliotekverden. At det står i loven er greit nok, da står det der». Det er kanskje ikke så overaskende når vi ser at dette har vært en gradvis utvikling over de siste ti årene, som vi så i bakgrunnskapittelet. Eller som A.5 sier det, oppleves det ikke noen stor endring på A.5, men det observeres store endringer på de større bibliotekene.

I lovteksten står det jo at biblioteket skal være en arena for debatt og offentlig samtale. Merker at det er mer som skjer på de store bibliotekene, men akkurat for vår del merkes nok ikke den store forandringen. Tenker at det er fint at bibliotekene kan ha flere funksjoner. Mer bevisst på at vi må tilby flere ting. Må ha digitale medier tilgjengelig. Følge med i tiden. (intervju 5.A. 2019)

At loven har større påvirkning på de store bibliotekene er et synspunkt som også støttes av 1.B og 10.C. «Jeg tenker om den nye loven er at den har gjort små bibliotek til lovbrytere.» Sier 1.B. Dette synspunktet blir videre utdypet av 10.C, som formulerer seg slik:

Fine ord, men uten penger er det bare det. Verken fra staten eller kommunen, Nasjonalbiblioteket gir litt. Jeg savner øremerking og savner ansvar. Det er ingen måte å sikre at kommunen prioriterer biblioteket. I denne kommunen ønsket de å spare penger på å ikke ansette biblioteksjef, men det står jo i loven så de måtte til slutt. Her kan de ikke bibliotekloven. Kommunen tar ikke ansvar og ikke staten heller.

Vi har ikke sjans til å gjøre alt som står her i loven. Slik det er nå er det veldig sårbart. Kommunene tar ikke nok ansvar og ikke staten heller. Og heller ikke styringen fra Nasjonalbiblioteket. (intervju 10.C. 2019)

I disse utsagnene kan vi lese en god dose frustrasjon over situasjonen.

10.C sier også senere i intervjuet sitt at dårlig samvittighet er en av tingene som forbindes med bibliotekloven.

Personalressurser er knappe og jeg føler at vi ikke strekker til. Det første jeg tenkte på når du begynte å snakke var: dårlig samvittighet, man føler alltid det er mer å gjøre.

Man har lyst til å gjøre mye. (intervju 10.C. 2019)

På den andre siden av skalaen finner vi de som er veldig positive til endringen. Der kan jeg trekke frem 1.C, 1.A, 5.C og 5.B. Det er interessant å se at tre av disse alle fremhever debatt og samfunnsoppdrag som den viktigste årsaken til at de er positive til lovendringen. Jeg vil spesielt trekke frem 5.C sitt svar på spørsmålet: hvilke tanker har du om lovendringen?

Den tydeliggjør samfunnsengasjementet for bibliotekene. Den krever også en aktiv deltakelse i samfunnet. Før var det liksom veldig knyttet til de bøkene og mediene vi gjorde tilgjengelige. Det rettet seg veldig mot individet. Det tydeliggjør samfunnsengasjementet med den nye formålsparagrafen.

At vi skal ha debatter er jo nytt. Jeg tror jeg egentlig at jeg har tenkt på dette ganske lenge, så når det kom i loven følte det som en naturlig utvikling. (intervju 5.C. 2019)

I Stortingets fremlegg/vurdering av lovendringen sto det at det ikke skulle legges noen føringer på aktivitetene ved et folkebibliotek, eller innholdet i et folkebiblioteks program. I praksis betyr vel det at formålsparagrafen er en paragraf som ikke er mulig å bryte. Allikevel ser vi at enkelte bibliotek føler at de ikke strekker til. 1.B opplever seg som lovbrøyer og 10.C assosierer loven med dårlig samvittighet. Dette står i sterk

kontrast med 1.A som ligger nederst på arrangementstatistikken i utvalget, men tenker om loven at den byr på muligheter mer enn krav. På spørsmålet om hva biblioteksjefen tenker om lovendringen svarer 1.A:

De snakket jo om arena/ kulturarena, debatt og masse sånne ting. Det har vi tatt høyde for her. Etter at vi flyttet, har vi alt vi trenger for å tilfredsstille dette, men det går jo på prioriteringer og penger. Den gir først og fremst nye muligheter.
(Intervju 1.A, 2019)

På spørsmålet om informantene opplever noen nye utfordringer med den nye lovendringen, er det noen gjengangere «arrangement er krevende»²¹, «flere oppgaver, uten flere personalresurser»²² og «debatt er krevende»²³. Dette er bekymringer vi også finner igjen i diskusjonen i media, både før og etter lovendringen ble vedtatt.

6.2.2 Feltets tanker før loven trer i kraft

Når vi går tilbake i tid, til før lovendringen ble vedtatt, ser vi at i 2012 har ikke spillet rundt lovjusteringen skutt virkelig fart enda.

I Bibliotekaren nr. 7/2012, ble Bibliotekarforbundets hørings svar publisert. Dette er en ordrett gjengivelse av hørings svaret. Siden Bibliotekaren er Bibliotekarforbundets eget tidsskrift, er det naturlig at de bruker disse sidene på å informere medlemmene sine om deres offisielle standpunkt. I denne publikasjonen viser de hvordan de gjennom sin uttalelse har forsøkt å påvirke endringene på medlemmenes vegne. Jeg har tatt ut det utdraget som angår formålsparagrafen.

- Justeringer i formålsparagrafen
  - Departementets forslag til justert formålsparagraf er en svært god beskrivelse og regulering av folkebibliotekenes funksjon og samfunnsoppdrag. Vi vil spesielt legge vekt på styrkingen av formidlingsansvaret og den store betydningen den nye setningen i formålsparagrafen har: "Folkebibliotekene skal være en

---

²¹ 10A, 5A

²² 10C, 5A, 1B

²³ 10A, 10B, 5B, 1B

møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.” Dette stadfester på en svært god måte folkebibliotekenes rolle i å oppfylle grunnlovens paragraf 100, siste ledd: “Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale.” Dermed er bredden og betydningen som folkebibliotekene har i samfunnet lovfestet på en bedre måte enn noen gang tidligere! Øvrige tekstendringer i formålsparagrafen kan vi også bifalle (Deildok, 2012, pp. 7-8).

I høringssvaret fra Bibliotekarforbundet er de svært positive til endringsforslaget til formålsparagrafen. De trekker spesielt frem hvor positive de er til at bibliotekene markerer sin rolle som bevarer av ytringsfriheten. Høringssvaret fra bibliotekforeningen havner derfor på den heterodokse delen av skalaen. Artikkelen viser at forbundet stiller seg positive til disse endringene på vegne av sine medlemmer.

Dette står i kontrast til den noe mer lunkne lederen av Odd Letnes, ansvarlig redaktør for Bok og Bibliotek. *Ny lov gjør biblioteket til litteraturhus* i Bok og Bibliotek og i et debattinnlegg i Aftenposten 30.10.2012. Han er langt mer avholdende i sin vurdering av endringene som kan komme. Han trekker frem at det er en rekke endringer som må komme på plass i bibliotekene for å kunne tilpasse seg en slik «litteraturhus-paragraf».

Med fare for å tråkke noen på tærne, tør jeg påstå biblioteksektoren foreløpig ikke er riktig skodd for å bevege seg inn i dette terrenget. Det er helt naturlig at omstillingen innenfor en institusjon med flere hundre år tradisjon knyttet til fysiske medier, krever tid. (Letnes, 2012a, p. 5)

I dette sitatet kan vi klart se klarere ortodokse tendenser, i form av skepsis og en engstelse i forhold til bibliotekets nye rolle. Det er først og fremst ordet debatt som trekkes frem og problematiseres, selv om debatt er en del av Stortingsmelding nr.23 i 2009, og i den forstand ikke er en helt ny tanke. Dette kan ha en sammenheng med at andre typer arrangementer allerede var begynt å bli vanlig i bibliotekene i 2012, mens debatt fremdeles var først og fremst noe som foregikk på andre arenaer.

For at opplevelsesbiblioteket skal kunne realiseres, må en rekke forutsetninger være på plass: Krav til beliggenhet og tilgjengelighet, design og innredning, økonomi, og ikke minst til de ansattes kompetanse og ferdigheter. (Letnes, 2012b)

En del av disse kravene som går på fysisk tilrettelegging er gyldige, flere biblioteker er på denne tiden møblert med store tunge hyller som ikke gir mulighet for fleksibilitet. Dette er en av de tingene som blir adressert i bibliotekstrategien og arenamidlene søker mot å rette opp.

Er bibliotekene i dag i stand til å oppfylle den nye formålsparagrafen? Jeg har ikke forsket på det, men det er fristende å si at det å arrangere debatter, ikke er det bibliotekarere er mest forberedt på. Dersom forslaget til ny biblioteklov blir vedtatt, blir en viktig del av bibliotekenes samfunnsoppdrag å arrangere debatter og lignende (Letnes, 2012b).

Ut ifra artiklene får vi ikke inntrykk av at Letnes er imot lovendringen i seg selv, han har bare ingen tro på at feltet er i stand til å implementere den om de kommer. Han plasserer seg derfor ikke i ytterste ortodokse fløy, men er tvilende til at dette er en endring bibliotekene er klare for.

I 2013, når loven er vedtatt, begynner diskusjonen om hvilken virkning disse endringene egentlig kommer til å ha å ta seg litt opp. Vi finner igjen den samme tonen som i Letnes sine artikler fra 2012 i *Bok og bibliotek* Nr. 5 2013 har med tittelen *Debatt eller harmoni?*, finner vi artikkelen *Debattskaper eller harmonivokter*²⁴ av Olav Anders Øvrebø. Her søker han å gå i dybden på hva endringen i formålsparagrafen betyr og hvordan biblioteksjefene tenker om den nye rollen sin.

Geir Vestheim, som har forsket på bibliotekpolitikens historie, sier at endringen gjør biblioteket til et sentrum for den åpne og kritiske offentlige samtalen i

---

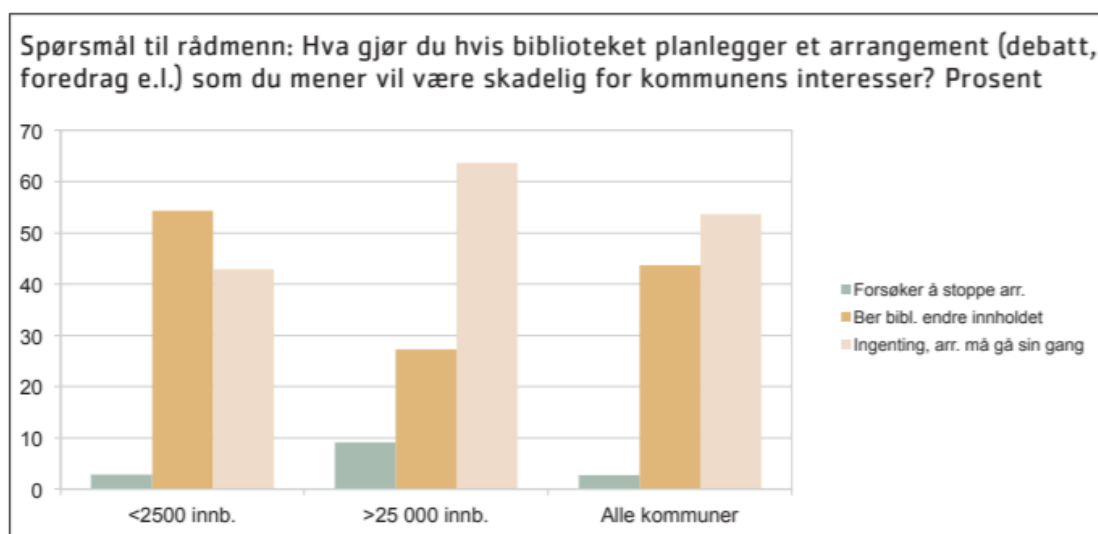
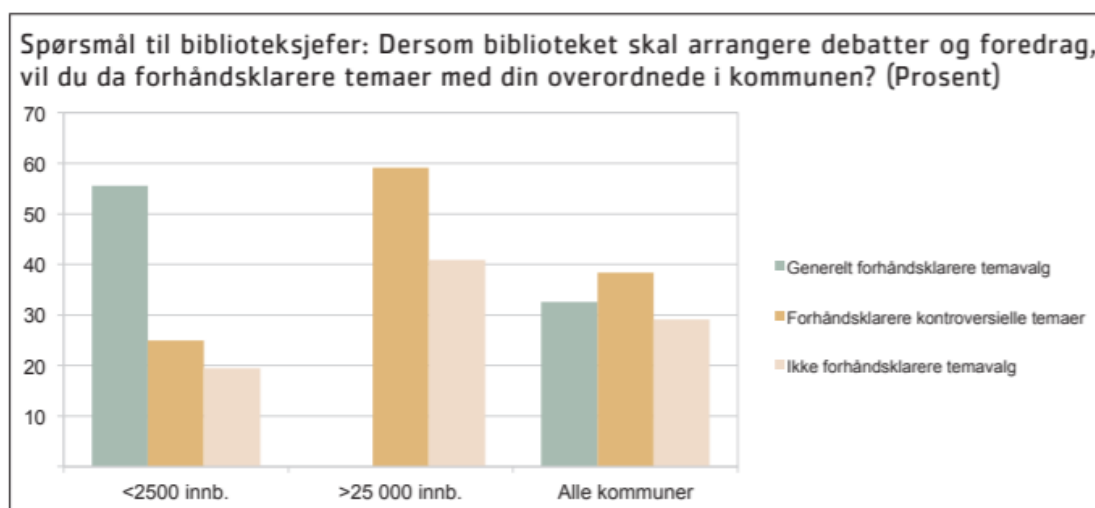
²⁴ Grunnlaget for undersøkelsene fra artikkelen som er gjengitt her, ligger som vedlegg 2.

kommunene. – Det er et signal i loven til bibliotekene om å være aktive og synlige, om ikke å være redde for å skape debatt og ta opp kontroversielle temaer. Poenget er at bibliotekene skal legge til rette for og gjøre det mulig å føre en kritisk og demokratisk samfunnsdebatt. De er en del av den institusjonelle strukturen for å få det til, sier Vestheim, som er professor ved Høgskolen i Telemark (Øvrebø, 2013, p. 11).

I artikkelen diskuteres biblioteksjefenes autoritet i forhold til de nye oppgavene loven fører med seg. Flere biblioteksjefer og rådmenn uttaler seg i artikkelen, og han har også utført en spørreundersøkelse blant biblioteksjefer og rådmenn. Denne artikkelen er relevant av to grunner. På den ene siden er artikkelen skrevet og undersøkelsen gjort før lovendringen trer i kraft, av den grunn passer den til å si noe om hvordan lovendringen ble mottatt og opplevd i feltet. På den andre siden går mye av artikkelens innhold på hvordan fetlet tenker på sin nye rolle som arrangør. Mariann Schjeide, Biblioteksjef i Ålesund, mener at Norske biblioteksjefer er «trygghetsnarkomane».

Norske biblioteksjefer er «trygghetsnarkomane som er livredde for å gjøre noe galt», mener Mariann Schjeide. Undersøkelsen tyder på at hun har et poeng, for et stort flertall av biblioteksjefene vil søke ryggdekning høyere opp i kommunen før de går i gang med et arrangement. En tredjedel vil generelt forhåndsklarere debatttemaer med sin overordnede. 38 prosent vil nøye seg med å klarere kontroversielle temaer på forhånd, mens 29 prosent ikke vil forhåndsklarere temavalg. Det opplevde at behovet for ryggdekning avtar med kommunestørrelsen.(Øvrebø, 2013, p. 11)

Funnene fra spørreundersøkelsen de utførte i forkant av artikkelen, fremstilles i søylediagrammer. Her kan vi se at det er flere rådmenn i mindre kommuner som vil be biblioteket endre innholdet. Andelen av rådmenn som svarer at de vil la arrangementet gå sin gang, er høyest i større kommuner. Samlet sett er det positivt overaskende at andelen som vil forsøke å stoppe arrangementet er relativt lav allerede i 2013.

Mange av biblioteksjefene i denne undersøkelsen, snakker fremdeles om en tenkt situasjon. På spørsmålet om hvordan de vil konkretisere sin rolle som møteplass og arena for offentlig debatt, er det svært mange som er opptatt av debattmøter og foredrag på biblioteket.

Biblioteksjefen som helst driver det klassiske, nøytrale formidlingsarbeidet i det stille – i den grad hun ennå finnes – går utfordrende tider i møte. Skal biblioteket fylle rollen som debattarena, må både institusjonen og lederen synes i offentligheten – det sier de fleste av dem vi snakket med både i og utenfor biblioteksektoren. På dette punktet, i hvert fall, er det parallellt til redaktørrollen. (Øvrebø, 2013, p. 13)

Videre fremheves det at biblioteksjefer må med dette forberede seg på at dersom de velger å ta en kontroversiell debatt, må de være forberedt på å svare for seg i det offentlige rom. Dette vil på den ene siden gi biblioteket en sterkere posisjon i lokalsamfunnet, men det vil også kreve at biblioteksjefen i større grad blir en offentlig person.

– Hvis man er usynlig, blir man ikke lagt merke til, og jeg tror det helt sikkert har betydning for kampen om ressurser også. Den siste kulturutredningen legger nettopp vekt på at folkebiblioteket må få en mer framtrædende plass. Det handler ikke bare om ressurser, men vil nok også dreie seg om at biblioteksjefer går inn i en rolle som er mer synlig. De konkurrerer jo med ledere for andre virksomheter i en kommune. Her har nok mange en del å gå på, sier Vestheim (Øvrebø, 2013, p. 15).

Vinklingen på artikkelen på sin side er på samme tid heterodoks og ortodoks. På den ene siden får jeg inntrykk av at endring i feltet er velkomment og at det er et stekt ønske at endring skal skje, men samtidig trekker de biblioteksjefenes autoritet og evne i tvil med å si at de antagelig ikke kommer til å klare det fordi de er feige.

Når det gjelder biblioteksjefene, viser undersøkelsen deres at det er i de mindre kommunene biblioteksjefene svarer at de generelt avklarer tema med overordnede. En viktig faktor her er at i mindre kommuner er det ofte nærere samarbeid på kulturavdelingen. På min forrige arbeidsplass var det vanlig at hele kulturavdelingen ble samlet til jevnlig møter sammen med kultursjef (nærmeste sjef). På møtene ble ideer og arrangement diskutert, for å se om det var noe vi kunne/burde samarbeide om. På den andre siden kan det virke som om det er mer distanse mellom de fleste biblioteksjefene i utvalget mitt og deres overordnede. Som 1.C sier om forventningene fra sin kultursjef, «Kultursjefen visste ingenting om bibliotek når han begynte, men nå begynner han å lære. Vi har hatt noen runder, men det går seg til.» Dette kan tyde på at fem år etter lovendringen har biblioteksjefene blitt tryggere og tøffere når det gjelder sin autoritet.

Oppsummert kan vi si at strømningene i feltet er først og fremst heterodokse. Både Leksnes og Øverbø sine artikler kan tolkes to veier. Den kan på den ene siden virke som om den er skeptisk til endringen, men den kan også tolkes dit hen at den prøver å framskynde endringen gjennom å opplyse feltet om et potensielt problem og på den måten endre. Dag Østerberg skriver i innledningen til Distinksjonen at Bourdieu er opptatt av «den gruppebestemte, klassemessige habitus, tenke- og væremåte, lar seg endre gjennom bevisstgjøring. Han taler om at hans form for sosiologi minner om den psykoanalytiske metoden, som skal la det fortrenkte og ubeviste komme for dagen for at det skal bli opphevet»(Bourdieu et al., 1995, p. 21).

6.2.3 Avklaring av redaktørrollen

Fra Januar 2014 ble den nye loven tatt til følge. Selv om det var noe diskusjon i de foregående årene om hvilke konsekvenser den nye loven ville få, ser vi mye mer av det i artiklene publisert i 2014. Vi har også sett at dette har vært en utvikling som har gått over lang tid.

Det er tre situasjoner som fungerer som springbrett for diskusjonen om hva lovendringen betyr i praksis. Den første er konflikten som oppstår mellom SIAN²⁵ og Kristiansand folkebibliotek. 2. desember 2013 søker SIAN om å holde et kveldsarrangement i Kristiansand folkebibliotek. Formålet er å holde et opplysningsmøte om organisasjonens ståsted og synspunkter. Biblioteksjefen avslår søknaden 17. januar 2014 med den begrunnelse at formålet til SIAN og opplegget for det planlagte opplysningsmøtet ikke er i samsvar med de verdiene Kristiansand kommune og folkebibliotek skulle legge til grunn for sitt virke (Sivilombudsmannen, 2016). Dette utløser en voldsom debatt om biblioteksjefens rolle, ytringsfrihet og biblioteksjefens ansvar ovenfor loven. Neste situasjon som skapte debatt om debatten var da Stavanger inviterte en representant for Borgervernet Rogaland²⁶ til å delta på en debatt 26.mars 2014. Den tredje situasjonen oppstod da Document.no får bruke Deichmanns lokaler til å holde foredrag om den rasismedømte kunstneren Dan Park 23.oktober 2014.

Disse sakene viste tre forskjellige sider ved valgene en biblioteksjef nå må forholde seg til. I Kristiansand valgte biblioteket å ikke la en ekstern gruppe arrangere eget arrangement på biblioteket. På Deichmann fikk de lov til å arrangere på biblioteket og i Stavanger ble en høyreekstremist invitert til å delta i en paneldebatt. Alle fikk kritikk for valgene sine, men situasjonene ble også grunnlag for noen veldig viktige avklaringer om hvilken rolle biblioteksjefen har som arrangør av debatt.

I Bibliotekforum Nr. 3 2014 finner vi artikkelen av *Debatt i biblioteket* av Ingrid Grønli Åm. Dette er kanskje en av de viktigste artiklene når det gjelder avklaring av biblioteksjefenes rolle innenfor den nye formålsparagrafen. Denne artikkelen tar for seg synspunkter på biblioteksjefens rolle bl.a. fra daværende Kulturminister Thorhild Widvey. På denne tiden har det vært noen debatter i biblioteket som har skapt debatt. SIAN²⁷ har klaget Kristiansand folkebibliotek inn for sivilombudsmannen fordi de ikke fikk ha arrangement på biblioteket. Kulturminister Thorhild Widvey er veldig tydelig i svarene sine om biblioteksjefenes autoritet i slike spørsmål. Artikkelen gir noen svært

---

²⁵ Stopp islamiseringen av Norge

²⁶ En Nazistisk organisasjon.

²⁷ Stopp islamiseringen av Norge

viktige avklaringer i forhold til hvilket ansvar og autonomi bibliotekene har innenfor lovens nye rammer.

– Det er biblioteksjefene selv som velger og prioriterer hvordan de vil oppnå målene i den nye formålsparagrafen, sier kulturminister Thorhild Widvey. Skulle politikerne være uenig i bibliotekledelsens avgjørelse, konstaterer Widvey at de uansett må forholde seg til uavhengigheten bibliotekene har fått fastslått i loven: – Bibliotekenes uavhengighet ble fremhevet i lovproposisjonen som viktig for å fylle funksjonen som en demokratisk arena, der biblioteket skal være tilgjengelig for alle. Dette betyr at biblioteksjefen skal stå fritt til å planlegge aktiviteter ved et folkebibliotek. Bibliotekledelsen er ansvarlig for sin programmering og vil innta en redaktørliknende rolle. (Åm, 2014, p. 10)

Denne redaktørrollen er også med på å styrke bibliotekets autonomi. Widvey sier videre at selv om bibliotekene bør reise alle typer debatter, er det ingen som har rett til å komme og kreve å få ha arrangement på biblioteket. I artikkelen uttaler også William Nygaard, Styreleder av norske PEN²⁸, seg om redaktørrollen. Han sier at utformingen av programmet er bibliotekenes ansvar, men at de må forholde seg til sine eiere (politikere) sine intensjoner og formål. Nygaard tror at dette kan bli mest utfordrende i små kommuner. Der er det større mulighet for at politikerne vil komme til å blande seg inn i bibliotekenes program. Selv om det går an å diskutere programmet, må det være klinkende klart at det er bibliotekets avgjørelse. Nygaard sier videre «– Samtidig gjør bibliotekene lurt i å konsultere formannskapet i vanskelige saker. Det vil være kvalitetsbefordrende, tillitsskapende og legitimerende for biblioteket» (Åm, 2014, p. 11). Dette rådet ser vi går i kontrast med holdningene som var grunnlaget i *Debattskaper eller harmonivokter* (2013) hvor biblioteksjefer som søkte råd hos sine overordnede ble beskyldt for å være feige. Marit Egaas, daværende leder for Sølvberget²⁹ i Stavanger, stiller seg bak rådet til Nygaard og understreker at hun er nøye med å orientere styret og kommunens ledelse i kontroversielle saker.

---

²⁸ Den norske avdelingen av PEN International, verdens største skribent- og ytringsfrihetsorganisasjon, stiftet i 1921.

²⁹ Kulturhus og hovedbibliotek i Stavanger.

Aslak Sira Myhre, leder for Litteraturhuset i Oslo³⁰, forteller også om sine erfaringer og meninger i forhold til å arrangere debatt. Han mener at det er ikke nødvendig å ha kontroversielle debatter for kontroversens skyld.

Han mener at poenget med redaktøransvar bare er å være sikker på at det er bibliotekene som skal lage program, og ingen andre. Hans tips til biblioteksjefene er å forstå hva som er behovene der de er og lage arrangementer som vil nå ut til folk.(Åm, 2014, p. 12)

Støtte til biblioteksjefenes autoritet til å være redaktører har kommet fra flere hold. I Bibliotekaren Nr. 4 i 2014 skriver Monica Deildok, leder i Bibliotekarforbundet, i sin lederartikkel at hun (og forbundet) støtter opp de kontroversielle debattene og biblioteksjefene sine valg. Deildok trekker frem at selv om det kan se ut som om Kristiansand og Stavanger står på hver sin side av debatten, så er ikke det tilfelle, «Slik jeg ser det står imidlertid biblioteksjefene i Kristiansand og Stavanger ikke på hver sin side i det hele tatt, de står sammen som forsvarer av viktige prinsipper og en god tolkning av bibliotekets rolle som arena for offentlig samtale og debatt» (Deildok, 2014, p. 3). Hun sier videre at begge har tolket sin rolle og loven godt.

Etter min mening har de begge tolket bibliotekets nye rolle som debattarrangør godt. De har ikke tolket det som en invitasjon til å sette det til enhver tid mest ytterliggående på agendaen alene. Ei heller til ukritisk å samarbeide med enhver som ønsker det. De har i lys av den utvidede formålsparagrafen søkt å utvikle biblioteket som uavhengig møteplass gjennom å invitere til offentlig samtale og debatt med vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. I begge sakene har biblioteksjefene måttet tåle diskusjon om sine avgjørelser. Kanskje skyldes det at biblioteket som debattarena og biblioteksjefen som redaktør i denne sammenhengen ennå er noe uprøvd og dermed blir gjenstand for stor interesse og oppmerksomhet (Deildok, 2014, pp. 3-4).

---

³⁰ Dette er altså før han får jobben som leder for Nasjonalbiblioteket.

Bok og bibliotek Nr. 6 fra 2014 er også veldig opptatt av hvordan bibliotekene skal håndtere den kontroversielle debatten. Nummeret bærer tittelen *Ytringsfrihet under press*, og inneholder flere relevante artikler. Hovedartikkelen av Odd Letnes, *Den vanskelige debatten*, og professor Ragnar Audunson sin artikkel, *Behov for avklaring*, er spesielt i aktuelle når vi skal se på spillet i feltet.

Bakgrunnen for *Den vanskelige debatten* er at Deichmann har vært ut i hardt vær etter at Lars Vilks fra Document.no holdt foredrag der om den rasismedømte gatekunstneren Dan Park på biblioteket. Bakgrunnen for artikkelen er at dette førte til debatt i en rekke media, også på biblioteksektorens eget diskusjonsforum, Biblioteknorge. Der handlet debatten først og fremst om hvorvidt det var riktig av Deichmann å slippe til Document.no. «De aller fleste sa nei og mente at Deichmann gjorde en feil, ja sågar at «dette arrangementet er langt over streken for hva man kan tillate» (Letnes, 2014, p. 9). Diskusjonen om hvem som skal slippe til orde og hva ytringsfriheten faktisk betyr for bibliotekene er veldig relevant når vi jakter på bibliotekets habitus. Det at det ikke er en tydelig konsensus i feltet gjør temaet «debatt» desto mer spennende.

Når Letnes spør Kristin Danielsen, Biblioteksjef på Deichmann, om hvorfor de valgte å la Lars Vilks ha sitt foredrag på Deichmann er hun tydelig i svaret sitt. Hun sier at det er Document.no som sto som arrangør og at biblioteket bare stilte lokalene til rådighet. Valget blir begrunnet med den nye lovteksten.

Jeg vet at dette er en «tenketank» og et nettsted som har ytret kontroversielle meninger. Men lovverket slår fast at biblioteket skal defineres som arena for alle uavhengig av religion, politisk tilhørighet eller kulturell bakgrunn. Å nekte en lovlig, norsk organisasjon adgang til våre lokaler blir derfor problematisk. Bibliotekene blir utallige steder beskrevet som en garantist for ytringsfrihet. Det betyr at bibliotekene må være til for alle, også for de vi ikke er enige med. Derfor valgt vi å si ja til å la dem leie våre lokaler. (Letnes, 2014, p. 9)

Det er to hovedpoeng Danielsen trekker frem her. For det første «vi arrangerte ikke, de fikk bare bruke våre lokaler». For det andre «ytringsfriheten er for alle».

Det første kan med første øyekast se ut som en ansvarsfraskrivelse. På spørsmål om Deichmann vil fortsette å ta opp ubehagelige temaer og risikere kritikk, eller om de i fremtiden vil være mer forsiktige og forsøke å gjøre alle til lags, svarer de.

Dersom vi på alvor skal være et sted «for alle» må vi kjenne på hva det betyr. «Alle» er en stor gruppe som inkluderer personer og ytringer vi hadde håpet ikke fantes. Vil vi være «for alle», vil vi være «for noen» eller «alle vi er enige med»? Jeg tror det blir veldig vanskelig å være konsekvent hvis vi velger å tolke «alle» selektivt. Hvor går grensen da? Og hvorfor? Mitt redaksjonelle valg var å være konsekvent i henhold til min tolkning av bibliotekets oppdrag og lovverk. At noen var uenige i det har jeg både respekt og forståelse for (Letnes, 2014, p. 9).

Mariann Schjeide, leder i Norsk bibliotekforening, blir også intervjuet i artikkelen. Hun mener at det er fullt mulig å være imot budskapet og allikevel forsvare retten til å ytre det og at Deichmann ikke gikk over streken når de lot Document.no bruke biblioteklokalene.

Det sto fleire demonstrantar utanfor Deichman denne kvelden, og det kunne eg også ha gjort. Men eg hadde i så fall demonstrert mot kunstnaren, ikkje mot Deichman som arrangør, for det er to forskjellige ting.

Men ytringsfridom handlar også om å opne dørene for dei vi er aller minste einige med, sjølv om det svir. Det er det som kjenneteiknar eit demokrati.

Hun trekker frem at det er svært små forskjeller på å stille en kontroversiell bok tilgjengelig på biblioteket og det å ha et foredrag om samme emnet på biblioteket. Hvis det var en bok om kunstneren hadde nok ingen reagert. «Kor ligg forskjellen mellom det skrivne og det uttalte/munnleg polemiserende?»(Letnes, 2014, p. 10).

Denne diskusjonen får frem flere aspekter med hva det innebærer å være redaktør for et bibliotek. Slike diskusjoner er med på å opplyse og endre feltet i den forstand at aktørene får satt seg grundig inn i alle aspekter av rollen og kan plassere seg selv i

debattrollen. Når det gjelder biblioteksjefens autonomi i sin rolle som redaktør er det to ting som ubestridelig fastslår dette, det første er kulturminister Widvey sine uttalelser i 2014 som vi var inne på i starten av dette kapitlet. Det andre er kjennelsen fra Sivilombudsmannen fra 2016. Paragraf 1 i bibliotekloven ble på grunn av saken mellom SIAN og Kristiansand folkebibliotek tolket av Sivilombudsmannen 18.8.2016. På bakgrunn av saken mellom SIAN, som ønsket å ha et åpent folkemøte på biblioteket etter stengetid for å informere om sin sak/ideologi og rekruttere nye medlemmer, og Kristiansand bibliotek som sa nei. Denne henvendelsen ble avvist av biblioteksjefen på det grunnlag at SIANs meninger ikke var i tråd med kommunens verdier. På bakgrunn av ytringsfriheten klaget SIAN avgjørelsen inn til kommunen. Etter noen runder frem og tilbake endte saken til slutt hos Sivilombudsmannen.

I kjennelsen ble det slått fast at biblioteket er de kulturarenaen som har den mest allsidige bruker gruppen og at det er viktig at uavhengigheten blir i varetatt.

Biblioteket skal være en uavhengig møteplass som blir brukt til ulike typer arrangementer med litterær og samfunnsmessig verdi. Det er viktig at den uavhengige rollen blir ivaretatt på en god måte, slik at alle innbyggere i Kristiansand føler seg hjemme på biblioteket, uavhengig av religiøst eller politisk ståsted. Her har biblioteket en viktig funksjon som brobygger og kunnskapsleverandør i det flerkulturelle samfunnet (Sivilombudsmannen, 2016).

Sivilombudsmannens kjennelse fortsetter med at en forutsetning for at biblioteket skal kunne bidra til å oppfylle Grunnlovens § 100 sjette ledd; ytringsfrihet er at biblioteket ikke har mulighet til å nekte lovlige meningsytringer i biblioteket. «En forutsetning for at bibliotekene skal kunne bidra til en offentlig samtale og debatt, er at alle lovlige ytringer får slippe til, ikke bare de som ligger innenfor kommunens eller bibliotekets verdier» (Sivilombudsmannen, 2016). Når det kommer til form på den andre siden, har biblioteksjefen råderett. «Når det gjelder opplegget – dvs. på hvilken måte leietaker skal bruke lokalene – må derimot biblioteket ha et betydelig rom for skjønn og innflytelse på hvordan arrangementer skal avholdes og hvordan ytringene skal kunne fremføres» (Sivilombudsmannen, 2016).

Disse avklaringene er svært viktige for hvordan feltet i dag opplever loven.

6.3 Om å være uavhengig arena og møteplass for offentlig samtale og debatt

Åtte av mine ni informanter er hovedsakelig positive til formuleringen av formålsparagrafen. I denne delen skal vi se på hvordan mine informanter forholder seg til de forskjellige aspektene i paragrafen, og om de opplever at biblioteket er blitt styrket på grunnlag av den. Alle bibliotekene arrangerer i varierende grad. Alle løfter også frem at de har blitt en viktig møteplass. 1.A trekker også frem at biblioteket ligger høyt på listen over viktige møteplasser på UNG-data undersøkelsen i kommunen. Når det gjelder debatt og offentlig møteplass er det der i mot større variasjon på erfaringene.

6.3.1 Om å arrangere offentlig samtale og debatt

Et viktig aspekt for å se hvordan feltet opplever endringen er å se på om de opplever at den nye lovformuleringen har styrket bibliotekene. Fire av informantene mine føler at biblioteket helt klart har blitt styrket. I denne gruppen finner vi 1C og alle 5-erne. Disse trekker frem det positive med at de opplever at biblioteket har fått flere ben å stå på. De mener også at loven gir dem ryggdekning til å styre innholdet i biblioteket, og at biblioteket har fått en tydeligere samfunnsposisjon. Som 5.A sier det, «Styrket i og med at vi har fått flere ben. Kanskje politikerne har blitt mer bevisste på at de kan bruke biblioteket til debatter og sånt».

Tre mener at det er generelt styrket, men mest på de store bibliotekene. I denne gruppen finner vi 10.A, 10.C og 1.B. «Jeg er litt i tvil, men det burde det. Jeg tror den har styrket biblioteket generelt i landet», svarer 10.A. Dette er en av biblioteksjefene som er relativt ny og derfor oppgir at vedkommende ikke har noe særlig forhold til lovendringen. 1.B reflekterer mer frem og tilbake i sitt svar. Her trekkes også økt synlighet frem som en styrke, samtidig som det problematiseres at man ikke har den samme publikumsmassen i de mindre kommunene.

Jeg tror at når vi skal gjøre arrangement er en tanke bak det at vi skal bli mer synlige. Jeg tror det er en styrke at biblioteket nå kanskje har lettere for å kunne

kjøre smalere program. Utstyret er rigget og på plass, det behøver ikke være så mye arbeid for å gjøre noe smalt, eller la folk selv gjøre noe smalt. Jeg er jo litt opptatt av at det er jo bibliotekene som burde ha de smale programmene, men det er klart at vi kan jo ha de populære også. Men jeg er ikke sikker på at det på sikt er til det beste for de små bibliotekene, fordi vi ikke klarer å gjennomføre det med bravur slik som vi ser på de store bibliotekene. (...) Jeg mener jo at en av de viktigste ressursene for å lage et godt arrangement er publikum, og når man har så lite publikum så... Det er så lite befolkning at man ikke klarer å trekke selv til de bra tingene. Det er en begrensning. Så derfor er jeg ikke så sikker på at loven er så god for de små og ikke så sikker på at strategien på sikt ganger oss og innbyggerne våre. (...)

For skal man satse på scene for større arrangement er det klart at de sentraliserende kreftene virke veldig sterkt. Da vil aktivitetene foregå på de større bibliotekene for vi kan ikke konkurrere på kvalitet med dem. Så sier de at vi kan jo ta de helt lokale debattene, men de kan være så betente at de tørr man nesten ikke ta i dem, vi har sett det her med spørsmålet om kommunesammenslåing.

Jeg skjønner at loven må være lik for alle, men det er ikke bra for oss små, men det er vel ingen som kommer og fengsler oss for lovbrudd.

På den ene siden er det masse bra, men er det egentlig det som er det viktigste?

To av informantene, 10.B og 1.A mener at det egentlig ikke har hatt noen påvirkning.

Oppsummert mener flertallet av informantene at lovendringen generelt er en styrking av biblioteket, men er litt mer usikre på om den har særlig påvirkning for dem.

Som vi har sett var og er det redaktørrollen og debatten som skaper størst bekymring i den offentlige debatten. 2012 ble det spesielt trukket i tvil om biblioteksjefer var tøffe nok til å ta denne rollen. Det er derfor interessant å se hvordan mine informanter forholder seg til dette temaet. Som vi så var det flere av informantene som løftet frem synliggjøring som et viktig aspekt med den nye lovformuleringen. Spesielt B.5 og C1 var for eksempel spesielt begeistret for tydeliggjøringen av bibliotekets autonomi både i

formuleringen av lovteksten, men også med bekreftelsen som har kommet gjennom den offentlige debatten.

Vi ser på biblioteksjefene som har vært ute i hardt vær at loven har gitt dem veldig god ryggdekning. Den gir oss ryggdekning, noe konkret å peke på når vi må forsvare det vi gjør og redaktørplakaten har viser at vi har ansvaret for å fylle biblioteket med det vi mener er rett. Den viser at det er vi som skal avgjøre og styre. (Intervju 5.B, 2019)

Ikke alle er like positive til at biblioteket har fått denne rollen. I forbindelse med Dan Park på Deichmann, sier Anders Hager, forlegger og forfatter i Morgenbladet 31. oktober 2014, at han er skeptisk til at bibliotekene har fått en ekstra oppgave, men er enig i avgjørelsen om å la Document.no slippe til.

– Bibliotekloven er blitt endret, og bibliotekene skal nå være debattarenaer. Deichmanske ble kritisert for å akseptere foredraget. Hva synes du om at Document og Vilks fikk slippe til?

– Det skulle bare mangle. Jeg er sterkt skeptisk til at man har lagt en ekstra oppgave på biblioteket ved å gjøre dem til debattarenaer, men når det først er skjedd, hvorfor i all verden skulle ikke Document da slippe til?(Heger, 2014, p. 13)

Som svar på Anders Hager sin uttalelse i Morgenbladet, svarer Schjeide:

– Nei det stiller eg meg heilt uforståande til. «Lagt en ekstra oppgave på bibliotekene», nei, dette er ein gåvepakke for oss. Så får alle finne sin form, inngå samarbeid på tvers av kommunegrensar, samarbeide med institusjonar og organisasjonar. Det er ikkje synd på oss! Eit bibliotek som ikkje er relevant er heller ikkje synleg i det området det skal virke, og er det ikkje synleg er det heller ikkje relevant. Dette kan hjelpe på mellom anna at vi kjem oss vekk frå det eg likar å kalle «kos & hygge»-knaggen, som igjen lett fører til kutt med kommunale spareknivar (Letnes, 2014, p. 11).

Som vi har sett er det flere av informantene som løfter frem synligheten og mulighetene som ligger i formålsparagrafen. Hvordan utspiller dette seg i praksis? Monica Helvig, prosjektleder for bibliotekutvikling på Nasjonalbiblioteket, uttaler i Bok og Bibliotek i artikkelen *Halvferdig debattarena* (2016), at hun ble positivt overrasket når hun reiste rundt til landets biblioteker.

Monica Helvig, prosjektleder for bibliotekutvikling på Nasjonalbiblioteket, forteller at etter å ha reist rundt på 46 folkebibliotek og 13 fylkesbibliotek er hun overrasket over hvor langt mange allerede er kommet.

– Det er litt vanskelig å oppsummere fordi bibliotekene er så ulike, både i fysisk størrelse og antall ansatte. Men jeg ble overrasket over hvor langt mange allerede var kommet. De har jobbet med arrangementer over lang tid og hadde en god tanke om hva man kan lage i bibliotekrommet. Så er det en del hvor det skorter litt på den praktiske biten, men det er det enkelt å gjøre noe med, sier Helvig. (Øvrebø, 2016, p. 11)

Å snakke spesielt om debatt under intervjuene begynte jeg ikke med før etter de tre første. Så i fylke A er ikke dette noe som snakkes om, bare nevnes i forbigarten av informantene. Av de seks informantene som fikk konkret spørsmål om debatter, er det tre, 10.B, 5.B og 1.C, som har arrangert debatter. C1, har hatt flere om både klima og politikk og er positiv til å ha dem. De har et tett samarbeid med Frivilligsentralen når de skal ha debatter. 5.B sier at det opplevdes som litt skummelt, men at det å ha samarbeidspartnere var viktig og er klar for å fortsette med debatter.

ved hjelp fra kulturkontoret og andre har vi har hatt om sentrumsutvikling, bygdeidentitet/ språkdebatt og skal ha i forbindelse med valget. Jeg har også kjent på at det føles litt vanskelig så jeg har passet på å ta inn hjelp til det. Vi fikk det til i lag. Det er fremdeles skummelt, så jeg prøver å alliere meg med andre på disse tingene. Og dette med å være debattleder føler jeg ikke er min rolle. Så det gjelder å alliere seg med andre. Ingen kan alt. (Intervju 5.B,2019)

10.B oppsummerer erfaringen som «De er for krevende, spennende, men for krevende. Det kan vi ikke fortsette med. Det var samarbeidspartneren som sto for selve debatten og vi samarbeidet om programmet, men det var for krevende».

Denne erfaringen deles av biblioteksjefen i Tynset som utaler seg om sitt forhold til debatt i *Halvferdig debattarena* av Olav Andersen Øvrebø i Bok og Bibliotek Nr 3. 2016. I Tynset har de også kjørt debatt, her var temaet utviklingen av Tynset som tettsted. Her ble debattopplegg og prinsipper diskutert med ordføreren på forhånd slik at alle var innforstått med opplegget. Selv om det var vellykket sier Sætre at de ikke har planer om flere med det første.

Et vellykket debattmøte til tross, Sætre har bestemt at biblioteket konsentrerer seg om bokbad-konseptet framover. Ingen nye debattmøter er planlagt. Årsaken er ganske enkelt prioritering av begrensede ressurser. Uten økte bevilgninger er det ikke plass til debatter. – Jeg brukte uhorvelig mye tid – altfor mye tid.(Øvrebø, 2016, p. 10)

I Tynset satser de heller på bokbad-konseptet sitt som har vært en suksess. «Fagbokforfattere holder foredrag etterfulgt av samtale ledet av en fagperson fra lokalsamfunnet.» forteller Sætre. Dette er et eksempel på hvordan biblioteket både får formidlet litteratur, kunnskap og skaper en offentlig samtale i et og samme arrangement.

10.C har lyst til å ha, og tenker at det kan være en god måte å løfte den vanskelige situasjonen biblioteket er i enda høyere på dagsorden. «Nei. Burde hatt om bibliotekets skjebne, det kunne hjulpet til å få opp diskusjonen. Slik det er nå kan dørene stenges når som helst». Gjennom denne typen debatter kan bibliotekene altså også være med på å påvirke spillet i sin kommune.

1.B skulle ha

Vi skulle ha en men det kolliderte med foreldremøte. Sikkert hørt sånt før fra små plasser. På debattene blir det så fort personlig, veldig personlig.

Vi foretrekker foredrag som gjerne følges av en samtale i plenum.

Politikere legger heller ting til kommunestyresalen, de husker ikke på at vi er her. Jeg tenker at de burde ha mer fokus på å bygge opp biblioteket som faktisk er en lovpålagt tjeneste til å oppfylle loven bedre.

Hadde kommunen hatt litt større fokus på de lovpålagte tjenestene, hadde det vært lettere å drive dem.

5.C har fokusert mer på den offentlige samtalen. Setningen i loven er «offentlig samtale og debatt», men det er ingen som snakker om den offentlige samtalen. Debattbegrepet har svært sterke konjunksjoner. Når man hører ordet, ser man for seg politikere som blir egget til krangel av en ordstyrer. Det er ikke nødvendigvis den mest produktive måten å få informasjon på. Debatten om debatten har nok først og fremst vært med på å løfte frem den kontroversielle debatten, noe som har blitt bildet på hva en debatt er. Hadde fokuset vært på at biblioteket skal legge til rette for offentlig samtale, tror jeg holdningen i feltet hadde vært veldig annerledes. For 5.C er det den offentlige samtalen som er i fokus. På spørsmål om 5.C har hatt noen debatter, svarer biblioteksjefen at de har jobbet mer med å skape offentlig samtale.

Vi hadde en kafe som nok egentlig var mest rettet mot innvandrere, men generelt for alle, der inviterte vi politikere og prøvde å få en offentlig samtale.

Med lite regi, det var litt spørsmål i plenum og litt i mindre grupper.

Vi hadde også et samarbeid med FAU og hadde noen runder med samtale om unge og oppvekst.

Vi har vel mer offentlig samtale fremfor «klassisk debatt». (Intervju 5.C 2019)

Undersøkelsen fra *Debattskaper eller harmonivokter* fra 2013 er interessant fordi den sier noe om forholdet til makten i feltet. Vi ser ut ifra disse funnene at behovet for å diskutere tema avtar med størrelsen på biblioteket. Dette er nok også et resultat av at man ofte er alene i mindre bibliotek og behovet for noen å "spille ball" med derfor ikke dekkes internt med kollegaene. I små kommuner er det også vanlig at biblioteket er en naturlig og integrert del av kulturavdelingen og at man da der vant med å samarbeide og planlegge med sine overordnede.

I 2014 sier Kristin Danielsen, biblioteksjef på Deichmann, at de må finne ut hva deres rolle som debattarena er, og gjøre det på sin måte.

Vi må finne ut hva vår rolle som debattarena er, og løse den på Deichmanns vis. Slik jeg ser det er den nye paragrafen et formidlingsverktøy vi skal bruke for å nå bredere ut med det vi allerede er. Det er jo ingen ny rolle for oss, vi har hatt lokale folkemøter, både kontroversielle og mindre kontroversielle, i mange år særlig på filial. Men media fatter jo ikke interesse for slike, hverdagslige saker. (Letnes, 2014, p. 9)

Dette gjenspeiles godt de av informantene mine som har latt biblioteket spille en rolle som debattarena i sin kommune. De tilpasser debatten og formen til deres nærområde og spiller på den kompetansen de har rundt seg.

6.3.2 Uavhengig

Uavhengigheten til biblioteket er som sagt et viktig premiss for styrkingen av folkebiblioteket som felt. For informant 1.C er det dette begrepet som løftes frem når informanten blir spurt om hva 1.C synes om lovendringen. «Helt fantastisk, men vi var i gang med debatter før lovendringen. Jeg har veldig sans for fokuset på å være fri og uavhengig.»

Dette er også et begrep som har blitt problematisert, kan biblioteket faktisk være uavhengig når det er avhengig av kommunen for å ha penger til drift?

Nei, mener Marite Elisabeth Juul, skolebibliotekar i Tønsberg, som stiller seg mer skeptisk til lovformuleringen. Hun har gått igjennom debatttilbudet på rundt 100 biblioteker sine FB-sider. Hun publiserte i mars 2016 i et innlegg på diskusjonssiden *Biblioteknorge* at hun fant at det ble arrangert få debatter i forhold til oppmerksomheten.

All viraken omkring tilføyelsen til §1 i Bibliotekloven om at «Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt», ser for meg ut til å være stor ståhei for (nesten) ingenting. (Øvrebø, 2016, p. 11)

Hun mener at de fleste «debatt» arrangementene først og fremst er folkeopplysning. Hun mener også at det burde bli satt strek over «uavhengig». Hun mener at det er problematisk at folkebiblioteket, som er avhengig av bevilgninger fra kommunens politikere erklæres uavhengige i lovteksten.

Dette sammenfaller med synspunktene til Geir Vestheim fra Bok og Bibliotek nr.5 2013.

Geir Vestheim tror biblioteksjefene kan lære noe av redaktørene, men det er en ulikhet man ikke kommer forbi – biblioteksjefen har et direkte oppdrag fra et folkevalgt organ. Samfunnsborgerne – velgerne – er bibliotekets ytterste kilde til legitimitet, og den forvaltes av de valgte representantene i kommunestyret. På det grunnleggende planet er derfor biblioteket ikke uavhengig. – Et offentlig bibliotek kan aldri bli uavhengig så lenge det er en del av et demokratisk system, og de som representerer det demokratiske systemet har en legitim rett til å forvente at biblioteket handler i samsvar med de politiske vedtakene som er gjort. Men det betyr selvfølgelig ikke at lokalpolitikere skal begynne å blande seg inn i detaljer og gripe inn i bibliotekenes virksomhet, sier Vestheim (Øvrebø, 2013, p. 13).

Dette tilbakeviser Ragnar Audunson med at Norge har biblioteket lange tradisjoner for faglig uavhengighet. Han trekker også frem at det er nettopp fordi det kan oppstå konflikt at det er viktig at uavhengigheten er poengtert i loven.

Audunson er enig i at bibliotekaren som kommunal tjenestemann kan møte utfordringer når uavhengigheten skal realiseres. – Men nettopp derfor synes jeg det er veldig viktig at det står i lovteksten. Den faglige uavhengigheten som biblioteka ren tradisjonelt har hatt når det gjelder å utvikle samlingene, må være der også når det gjelder å utvikle biblioteket som arena for offentlig samtale. (Øvrebø, 2016, p. 12)

Når vi ser tilbake på intervjuet kulturminister Widvey og dommen fra sivilombudsmannen³¹ har Audunson godt belegg for sin mening om at offentlig finansiering og uavhengighet ikke gjensidig utelukkende når vi snakker om bibliotekfeltet.

6.4 Samarbeid med eksterne aktører

Samarbeid er en viktig faktor for flere av informantene mine. Alle har samarbeid i en eller annen form. Samarbeidene kan ta flere former, det kan være et partnerskap hvor biblioteket planlegger og gjennomfører aktiviteter eller prosjekter sammen, eller det kan være eksterne aktører som får gjennomføre sine aktiviteter på biblioteket. Denne typen samarbeid stiller Ragnar Audunson seg svært skeptisk til.

I Bok og Bibliotek Nr. 6 fra 2014, har også Ragnar Audunson uttalt seg om sine meninger om saken. Under overskriften *Behov for avklaring* tar også Audunson utgangspunkt i Dan Park situasjonen. Han ser kritisk på hvordan biblioteksjefen mener at det å si at eksterne aktører er med på å utfylle bibliotekets samfunnsoppdrag oppfatter seg som beskyttere av ytringsfriheten. Han mener at verken kritikerne eller forsvarerne har en gjennomtenkt oppfatning av hva bibliotekets nye samfunnsrolle innebærer. Siden biblioteket selv ikke sto som arrangører, mener Audunson at det heller ikke kan ses på som en del av bibliotekets arbeid med å oppfylle sitt samfunnsoppdrag. «De leide ut lokalene til en annen aktør som så fylte lokalene med det innholdet han ønsket uten at biblioteket hadde noe med det å gjøre. Det kan sammenlignes med en avis som selger annonseplass eller legger ved et annonsebilag» (Audunson, 2014, p. 14).

Redaktøren er ansvarlig for at det som står på trykk i avisen – også på annonseplass som andre aktører har kjøpt – er innenfor lovens og anstendighetens rammer. Og er annonsørens budskap for langt unna avisens verdisyn, kan det kanskje hende redaktøren sier nei til å trykke den. Men at annonsene ikke er en del av samfunnsoppdraget som arena for offentlig debatt, står fast. (Audunson, 2014, p. 14)

---

³¹ Se 5.1.3 Avklaring av redaktørrollen

Audunson viser til en spørreundersøkelse gjennomført av han selv og Sunniva Evjen, blant alle landets kommunale biblioteksjefer, for å kartlegge bibliotekledernes holdning til spørsmål knyttet til rollen som arena for offentlig samtale. I undersøkelsen spør de om hvem bibliotekaren ligner mest på;

Redaktøren som redigerer sin avis etter redaktørplakaten og som i sin redaksjonelle virksomhet ikke lar seg styre av eierne?

Informasjonsmedarbeideren som formidler informasjon på vegne av sin eier eller oppdragsgiver? Eller er bibliotekaren mer å sammenligne med en som legger til rette for offentlig debatt ved å stille lokaler til disposisjon for andre aktører, og der det er disse andre – leierne – som har ansvaret for innholdet?

(Audunson, 2014, p. 15)

De finner at det er et klart flertall som føler de har mest til felles med redaktøren. Men han på peker også en tendens, som han omtaler som pussig, som viser at redaktørtilhengerne øker i takt med innbyggertall. Audunson finner at i de minste kommunene er det et flertall som først og fremst ser på sin rolle som disponible lokaler for andre aktører.

Bare 29 prosent av biblioteksjefene i kommuner med under 5000 innbyggere mener bibliotekaren har en redaktørrolle, mens 60 prosent mener oppgaven er å stille lokaler til disposisjon. I de mellomstore kommunene – fra 10000 opp til 20000 innbyggere – er det 64 prosent som er tilhengere av redaktørrollen, mens 17 prosent mener utleierrollen er den mest dekkende for bibliotekarens oppgaver. Og i de aller største kommunene er det over 90 prosent som mener at bibliotekaren har et selvstendig redaktøransvar – det vil si et ansvar for å redigere og moderere samtale og debatt. (Audunson, 2014, p. 15)

Dette er naturlige funn som samsvarer med mine erfaringer, problemet slik jeg ser det er at Audunson velger å ikke reflektere over hvorfor det er slik. Og hva som er forskjellen på å jobbe i en liten og en stor kommune. Derimot avslutter han artikkelen

med å snakke om i hvilken grad biblioteksjefene opplever at de har kompetansen som kreves for å løse de nye oppgavene. 80% svarer at de i noen grad har det, 10% i liten grad og 10% i stor grad.

Det som etterspørres er først og fremst generiske, ikke fagspesifikke, ferdigheter som for eksempel kommunikative evner og praktisk kunnskap knyttet til arrangementsplanlegging og markedsføring. Men i tillegg til kunnskap om arrangementsplanlegging og kommunikasjon er det et åpenbart behov for refleksjon og prinsipiell gjennomtenkning av hva rollen som arena for offentlig samtale egentlig betyr og innebærer. (Audunson, 2014, p. 15)

I intervjuene mine kom det frem at de som hadde samarbeid, hadde et bevist forhold til hvem de valgte å samarbeide med. 5.A og 5.C er eksempler på bibliotek som har samarbeid med kristne organisasjoner. Begge legger vekt på at det som gjøres i biblioteket av eller sammen med dem må være livssynsnøytralt.

6.4.1 Hvem samarbeider de med og hva arrangerer bibliotekene?

At andelen av sosiale og folkeopplysningsaktiviteter har økt er det ingen tvil om, men det er også et faktum at når bibliotekene skal rapportere KOSTRA-tallene sine så kan de bare krysse av på et punkt. Mange aktiviteter faller derfor mellom to stoler fordi de er både og. Som for eksempel 5.A som har bokprat i biblioteket sitt i samarbeid med Diakoniutvalget. Dette er en aktivitet som de har fast og jevnlig, og som fokuserer på å skape en møteplass, samlet rundt litteraturformidling.

Informantene har varierende grad av samarbeid med eksterne aktører i kommunene. Det er noen gjengangere. Historielagene og frivilligsentral (for de kommunene som har det) er naturlige samarbeidsparter, men også diakoniutvalg og bygdekvinnelag er gjengangere. De har ofte et aktivt forhold til biblioteket fra før, og ved å invitere dem inn og gi dem ansvar, styrkes dette forholdet.

For å få mer informasjon enn hva statistikken kan gi, spurte jeg informantene mine om hva de arrangerte, og om de fleste arrangementene var knyttet til litteratur eller møteplass. De fleste svarer at de har overvekt av litteraturarrangement eller rundt 50/50.

En interessant observasjon er at det ser ut til å være en markant sammenheng mellom samarbeid med lag og organisasjoner og aktivitet i biblioteket. 5.C er et veldig godt eksempel. De samarbeider først og fremst med Røde Kors, frivilligsentralen, historielaget og bygdekvinnelagene, men også FAU, flyktningetjenesten og barnevernstjenesten for å nevne noen. Dette har ført til at 5.C registrerte 93 arrangementer i 2018, og da jeg gjennomførte intervjuet i september 2019, hadde de allerede hatt rund 70 i regi av andre og syv selv. På denne måten virker det som om biblioteket får et helhetlig program og kan selv fokusere på å fylle eventuelle hull. 5.C sine egne arrangement i 2019 var alle knyttet opp mot litteratur.

Våre syv har vært rein litteratur, vi har vært litt bevisste på det i år fordi jeg følte at det forsvant litt oppi alt annet vi driver med. Jeg tenker på biblioteket som en aktivitet. Jeg har alltid hatt som formål at biblioteket også skal ut av biblioteklokalene så det er viktig å delta på de årlige begivenhetene som markeder o.l.

Røde kors har norsktrening. Frivilligsentralen har lunsj. Vi har 6 damer som har strikkeklubb, de har behov for å organisere seg helt selv. Og leksehjelp for barna en gang i uken. Ulike aktiviteter knyttet til språktrening. Vi har hatt en gruppe med flyktninger med små barn som var der ingen av dem hadde felles skriftspråk som sammen med en pensjonert lærer jobbet med å tilnærme seg språket ut ifra at alle hadde små barn. Møttes en gang i uken med barna. Mye barnesanger og lignende bilder og relatering med små barn. Nå ser vi at barna som har blitt litt større nå er veldig trygge på biblioteket.

Det er fint med de små tiltakene hvor vi kan se effekten. Så møteplassen er kjempeviktig. Men jeg tror at hvis vi lar biblioteket utvikle seg til å bli til et hvilket som helst annet forsamlingslokale, vil vi tape. Det er litteraturen, informasjonen som skaper denne gode møteplassen ved siden av gratisprinsippet. (intervju 5.C. 2019)

Her ser vi hvordan 5.C som har etablert gode og stødige samarbeid, bruker disse på en slik måte at biblioteket kan fokusere mest på å skape litteraturarrangement uten å nedprioritere møteplassen. 5.C topper arrangementoversikten for mitt utvalg i 2018,

bare slått av et bibliotek. Det som er interessant er at det er et av de andre bibliotekene i en kommune med rundt 5000 innbyggere, nemlig 5.B. Dette biblioteket hadde 162 registrerte arrangementer i 2018. Det blir derfor ganske stor kontrast mellom disse to og 5.A som hadde 22 arrangement i 2018. Forskjellen her kommer av antall samarbeidspartnere. Av disse tre har 5.A lavest grad av personalressurser. Dette kan tyde på at personalressurser er viktig for både antall arrangementer og muligheten for å skape interaksjon med andre aktører i lokalmiljøet.

6.5 Arenamidlene som virkemiddel

Syv av ni har fått tildeling på individuelle søknader i strategiperioden, de to som ikke hadde egen søknad, fikk midler gjennom fylkesbibliotekets søknad.

Ni av ni bibliotek hadde brukt arenamidler på fysisk tilrettelegging og utstyr i strategiperioden. Dette samsvarer med funnene til Iversen (2019).

Det er tallene, men hvordan oppleves arenamidlene? Oppleveres de som virkningsfulle?

1.B forteller i intervjuet om sin møteplassatsing at den hadde ikke vært mulig uten arenamidlene. Samtidig problematiserer hun at biblioteket er avhengig av disse midlene, når biblioteket er kommunens ansvar.

Og uten de arenamidlene hadde vi nok ikke fått til dette rommet. Men det er jo egentlig tragisk, skikkelig tragisk at Nasjonalbiblioteket må komme med midler for at vi skal kunne bruke til å investere i utstyr. At ikke kommunene kan investere slik at biblioteket får det samme tekniske utstyret som resten av kommunen har. Dette er utstyr som er til bruk for befolkningen i kommunen. At Nasjonalbiblioteket må gjøre dette fordi kommunene ikke prioriterer er en skam for kommunen. (Intervju 1.B.2019)

Denne frustrasjonen møter vi også hos 10.C når vi snakker om loven.

Fine ord, men uten penger er det bare det. verken fra staten eller kommunen, Nasjonalbiblioteket gir litt. Jeg savner øremerking og savner ansvar. Det er ingen måte å sikre at kommunen prioriterer biblioteket. I denne kommunen ønsket de

å spare penger på å ikke ansette biblioteksjef, men det står jo i loven så de måtte til slutt. Her kan de ikke bibliotekloven. Kommunen tar ikke ansvar og ikke staten heller.

Vi har ikke sjans til å gjøre alt som står her i loven. Slik det er nå er det veldig sårbart. Kommunene tar ikke nok ansvar og ikke staten heller. Og heller ikke styringen fra Nasjonalbiblioteket. (Intervju 10.C.2019)

Når det oppleves som om man ikke får muligheten til å oppfylle potensialet sitt er det helt klart frustrerende. Og i tilfellet at 10.C som sitter med et bibliotek i en bygning som ikke er sikkerhetsgodkjent for drift, uten at det ser ut som om det er noen konkrete løsninger for å utbedre situasjonen, er det ikke rart at man kunne ønske at det ikke var kommunen som holdt bibliotekets skjebne i hendene.

I bibliotekstrategien fremheves det i del 2- vurdering og tiltak, for å gjøre bibliotekene til arenaer for kulturaktiviteter, samfunnsdebatter og møteplasser er det to ting som må oppfylles: fysisk tilrettelegging og kompetanseheving.

Dette er tiltak som normalt vil være kommunenes ansvar, men i strategiperioden vil staten likevel bidra med utviklingsmidler til et løft på dette området. ()

Det betyr at kommunen bør ha en langsiktig plan for hvordan bibliotekrommet kan tilrettelegges og fylles med aktivitet i et litt lengre perspektiv, fremfor søknader om enkeltstående arrangementer og aktiviteter. (Kulturdepartementet, 2015, pp. 18-19)

Dette må tolkes slik at dette ikke er midler som nødvendigvis er sikre fra år til år og at en del kommune nok må ta innover seg at det er de som til syvende og sist er ansvarlige for å følge loven, og å gi biblioteksjefen mulighet til å oppfylle de mulighetene som ligger i å ha et godt bibliotek.

Oppsummert kan vi se at arenamidlene er viktige på flere nivåer. De har skapt rom for vekst og mot til å prøve noe som kan feile. Midlene oppleves nok som spesielt viktige i de kommunene der det er distanse mellom biblioteket og styresmakter. Midlene

hjelper biblioteket til å løfte seg opp og bli synlige, de skaper aktivitet og erfaring. Som bonus er utlysningen også med på å sette i gang ideer og tankeprosesser.

6.6 Opplever feltet selv at det har skjedd en endring?

Av de seks informantene jeg spurte om de ville svart det samme om hva som er bibliotekets viktigste funksjon for seks år siden, svarer fire av de seks at det ville de. 10.B sier «Da var jeg på et bibliotek et annet sted, det var litt annerledes, men jo, i bydelen der var samlingspunktet viktig». Det forklares av flere at dette har vært en jevn og naturlig utvikling. Som 10.B sier om loven «den var en konsekvens av en allerede endret praksis. Loven fulgte etter bibliotekverden».

På den andre siden mener svarer 5.B at det har skjedd et skifte de siste årene.

Nei, da ville svaret vært annerledes, møteplassen og arenaer var ikke så viktig før. Og bibliotekloven har vært med på å støtte opp under denne forandringen. Før var utlånet det som var viktig. Før kom de med bæreposer for å låne, det hender jo fremdeles, men nå er det formidlingsarena, kunnskaps og møteplass som er viktigst. (Intervju 5.B, 2019)

Jeg spurte informantene opplever at loven har påvirket deres bibliotek?

Seks av ni opplever at bibliotekloven har påvirket biblioteket deres.

10.C sier at den vil gjøre det når de bare får en ordning på situasjonen med lokalene.

1.A og 5.A opplever at den har hatt liten påvirkning i deres bibliotek, men at møteplassen har blitt viktigere.

Det som er litt spennende er at av de seks som oppgir at den nye formålsparagrafen har hatt en påvirkning på deres bibliotek, oppgir de helt forskjellige effekter.

10.A sier at der har det hatt påvirkning iden forstand at de har flere arrangement. «Det har kommet flere arrangementer, større fokus på arrangement og en gradvis økt bevissthet hos de ansatte og brukerne. At biblioteket er et sted hvor det er aktivitet».

10.B oppgir på sin side at det var lovendringen som påvirket biblioteket til å prøve seg på debatt.

Det har faktisk hatt en påvirkning. Vi tok initiativ, søkte og fikk arenamidler til debattprogram om frivillighet i kommunen sammen med Bygdebladet. Så det hadde forså vidt en effekt med at det satte i gang litt tankevirksomhet og fikk oss til å prøve noe nytt. Det var veldig krevende, men positivt. Dette var vel i 2016 eller 17. Det var krevende, men nå har vi prøvd. (Intervju 10.B, 2019)

5.B opplever at endringen har hatt en påvirkning i den forstand at biblioteket har blitt mer synlig. «Vi har blitt mer synlige, det har påvirket ikke bare for meg, men for administrasjon og politikere. Vi trenger nok, det det har vi ikke alltid vært». Synligheten er også en av aspektene som 5.C trekker frem, men her oppleves det også at endringen har ført til flere samarbeid.

Ja, biblioteket har i mye større grad søkt samarbeid. Både med andre kommunale og med frivillige, frivilligsentralen osv.

Det er jo ikke bare bibliotekloven, den er jo en del av en samfunnsendring. Så jeg vet ikke om alt kan knyttes til bibliotekloven, men den er jo en del av en samfunnsutvikling. prosjektmidler, nistepakka altså, slike nasjonale prosjekter har vært med på å øke bevisstheten om et litt endret samfunnsoppdrag. (Intervju 5.C, 2019)

Samfunnsoppdraget er også en del av det 1.C opplever har endret seg, men enda viktigere oppleves det at biblioteksjefen har fått den ryggdekningen som trengs for å kunne sette ned foten.

Ryggdekning. Jeg har hatt sansen for diskusjonen om hvem som skal få komme til orde på biblioteket. Du står mye friere til å bestemme det selv. Ytringsfriheten har endret tankegangen litt. Tankegangen har endret seg litt også i forhold innkjøpene. Jeg tror det er viktig at bibliotekene tar den rollen. Jeg har veldig sansen for den loven. (Intervju 1.C, 2019)

1.B på sin side opplever at endringen først og fremst har ført til et økt fokus på møteplass.

Ja, vi fikk jo midler til å lage et rom som var åpent og tilgjengelig for alle, vi har jo hatt arrangement her og det har blitt mye lettere fordi vi nå også har teknologi. Vi har lys, lyd, stoler og møbler med hjul. Dette skal være et rom som er tilgjengelig for folk i bygda, som møterom eller hva som helst. Det skal være så lav terskel at folk ordner seg selv, det er noe av det viktigste og noe av det kjekkeste og er med på å bygge oss opp som møteplass.

Så hva som står i loven og de ordene og vendingene påvirker oss. Jeg tror ikke jeg hadde tenkt så mye på møteplass om det ikke sto der. (Intervju 1.B, 2019)

Disse svarene viser igjen at det er en veldig variert gruppe informanter. Det peker også på at det oppleves endring på forskjellige måter fra kommune til kommune.

Det kan også se ut som om i alle fall en av dem som har skrevet en del om biblioteket de siste årene også har opplevd en endring. Som en undersak til et intervju med Aslak Sira Myhre i Klassekampen, 04.01.2016, lufter Lars Petter Sveen noen av bekymringene sine rundt Nasjonalbibliotekets rolle i utviklingen. «Han mener Nasjonalbiblioteket ikke er bevisst ansvaret institusjonen har overfor folkebibliotekene.» Sveen sier videre – Nasjonalbiblioteket burde stå i spissen for å øke formidlingskompetansen i bibliotekene og at lovfestingen av at bibliotekene skal være arena for offentlig samtale og debatt, ut over hovedmandatet.

Noe senere i debatten, Klassekampen 9.januar sier også Sveen at:

Biblioteka utviklar seg, og framveksten av Litteraturhuset i Oslo har vore ein viktig inspirasjon og spark i baken for biblioteka. Men eg stiller framleis spørsmålet om debattar og arrangement kopla til politiske val høyrer heime i biblioteka. Er det rett prioritering at biblioteka skal starte med dette no? Eg meiner nei.

Det må nevnes at Sveens artikkel «Ein stille revolusjon» 1.februar 2019 i Vårt land, kan tyde på at han har endret oppfatning. Her skriver han blant annet:

() etter at Biblioteklova vart revidert, har staten via Nasjonalbiblioteket løyva 101,1 millionar kroner til norske folkebibliotek. Det vil seie bort imot 17 millionar i året for å realisere biblioteklovens formålsparagraf, ei vesentleg styrking av bibliotekets primæroppgåve.

Dette er eit tydeleg eksempel på at politisk leiing og det bibliotekfaglege feltet raskt tok inn over seg endringar i felten.

Han avslutter artikkelen med å si:

Biblioteka har dei siste åra opna opp for korleis ein tenkjer omkring formidling av litteratur. Å låne ut verktyø bringer folk inn til bøkene. Det er eit godt eksempel på at det er i biblioteka det blir tenkt nytt.

Sveen fremstår på denne måten som en spennende stemme. Gjennom hans holdningsendring kan man se et klart eksempel på et menneske som har i løpet av få år tatt til seg og internalisert endringene.

Mens det tidligare vart tatt for gitt at biblioteka, og særleg folkebiblioteka, kunne legitimere seg ved å vise til opplysningspolitiske og kulturpolitiske prinsipp, har dei i stigande grad vorti tvinga til å forsvara verksemda si på grunnlag av meir kortsiktige og nytteorienterte argument (Vestheim, 1997, p. 103) .

Dette kan ha endret seg siden den gang. Jeg fant at flere av mine informanter fremdeles var spesielt opptatt av opplysningspolitikk og kulturpolitikk. Dette gjenspeiler seg eksplisitt i uttalelser fra 1.B. «For å sikre vår eksistens tror jeg det skulle ha bli lagt opp på en annen måte. Som jeg alltid sier, er det å sikre tilgang til fag og forskning og gi tilgang til ting som ligger bak betalingsmurer og der det er begrenset tilgang»

Når det gjelder tankene om møteplass finner vi nok den tydeligste endringen i biblioteket sin selvopfatning. I Audunsons undersøkelse fra 2001 var det bare 5% av de spurte bibliotekarene som svarte at dette var den viktigste funksjonen. I mine intervjuer ser vi at møteplass er ofte en den funksjonen som nevnes aller først. Nesten alle jeg

intervjuet i forbindelse med denne oppgaven var opptatt av at møteplassfunksjonen var svært viktig.

Jeg har alltid hatt litt den ideen at det skal være en møteplass selv før det ble kalt en møteplass. At det skal være en plass der alle kan komme. Om det fungerer helt slik i praksis er det jo diskusjon om. Jeg synes det er veldig fint å kunne ha en plass der folk bare kan gå og sette seg uten at det blir forlangt noen ting av dem. Det finnes jo ensomme, at de kan sitte her noen timer på et sted omgitt av liv hvor ingen forlanger noe. Men det viktigste er vel å formidle litteraturen og informasjonsformidling og formidling av innholdet vårt. Å yte service, huske at vi er en servicebedrift (10.B intervju 2019).

Noen, som 10.B, har alltid ment at det er viktig, mens for andre har dette kommet mer de senere årene. Når 5.B får spørsmål om biblioteket hadde samme funksjon for 6 år siden er svaret at da var det annerledes.

Nei, da ville svaret vært annerledes, møteplassen og arenaer var ikke så viktig før. Og bibliotekloven har vært med på å støtte opp under denne forandringen. Før var utlånet det som var viktig. Før kom de med bæreposer for å låne, det hender jo fremdeles, men nå er det formidlingsarena, kunnskaps og møteplass som er viktigst. (Intervju 5.B, 2019)

Audunson jobber i disse dager med et oppfølgingsprosjekt til 2001 prosjektet sitt³², hvor han ser på de samme tingene i dag som i 2001. Prosjektet er ikke publisert i sin helhet enda, men han skrev blant annet en artikkel i Bok og Bibliotek 24. september 2018 under overskriften «Tanker om hva som begrunner biblioteket». Her gjør han noen komparative betraktninger om de to studiene sine som er svært interessante for denne oppgaven. Når han i den nye undersøkelsen spør bibliotekarene om de opplever se g som en viktig møteplass i lokalsamfunnet er resultatet ganske annerledes enn de 5% som opplevde det som viktig i 2001.

---

³² Se 1.1 Feltes selvforståelse før lovendringen.

De bibliotekansatte vurderer den som svært viktig. Så mye som 89 prosent velger en av de tre høyeste verdiene på skalaen. Vurderingen av møteplassfunksjonens betydning kommer blant fagfolkene svært nær de aller viktigste begrunnelsene, som bibliotekets rolle som formidler av kulturarven og dets rolle som læringsarena. (...) Sammenligner vi med tallene fra 2001 er det tydelig at det har skjedd en endring i fagfolkenes holdning (Audunson, 2018).

Han har endret metode, i 2001 fikk bibliotekarene bare velge et alternativ som den viktigste funksjonen. I den nye undersøkelsen hadde de mulighet til å krysse av for flere. Funnene peker allikevel i retning av en endring i den nye undersøkelsen får møteplassen en like viktig rolle i biblioteket som kunnskapsformidling.

Ut ifra disse funnene kunne det vært mulig å argumentere for at møteplass har blitt en verdi i seg selv, og at det derfor er bibliotekets doxa som er under endring. Jeg velger å ikke tolke det dit. Jeg mener at møteplassfunksjonen på lik linje med arrangementet, offentlig samtale og debatt er det man gjør. Det er gjennom disse virkemidlene bibliotekene lever sitt doxa.

Den udiskutable trua på at det ein held på med, er livsviktig, kallar Bourdieu for feltets doxa (i fornorska form *doksa*) - det som blir tatt for gitt, det aksiomet som er grunnlaget for heile verksemda (Vestheim, 1997, s. 106)

6.6.1 Har forventningene til biblioteket endret seg?

Jeg spurte mine informanter om de opplevde at publikum, rådmann/kultursjef og lokalpolitikere hadde endret seg. Den generelle oppfatningen om forventningene til feltet kan oppsummeres med en setning fra 10.B, «forventningene i feltet har forandret seg mer enn forventningene til feltet.»

Fem av informantene opplever at politikerne er likegyldige, uinteressert positive eller først og fremst opptatt av å kutte og spare. Av de fire som føler at politikerne har et

bevist forhold til biblioteket er det oftest fordi biblioteksjefen har gjort noe aktivt for denne oppmerksomheten selv. Som for eksempel 10.C som svarer «Jeg skrev en sak til dem ganske tidlig om potensialet til biblioteket. Etter det var det to partier som tok kontakt med meg. Det er mye prat om situasjonen nå».

At publikum har endret bruken sin, og at tilbudet til publikum har endret seg, ser vi i evalueringen av bibliotekstrategien 2015-2018.

Når jeg spurte informantene mine om de opplevde at publikum hadde endret forventningene sine var det ikke noe entydig svar.

10.B, 1.A, 1.B og 5A opplever at det ikke er noen særlig forskjell i forventningene til publikum, selv om 5.A opplever at de legger merke til møteplass funksjonen. 10.B sier at hos dem opplever de at publikum først og fremst er lånere.

Er mest lånere og reflekterer ikke så mye over biblioteklov og forventninger. Vi synes det er litt rart, vi har jo mye arrangement, men selv om de drar til arrangement andre steder, kommer de ikke på våre. Det kan være at vi burde ha mer på dagtid. Publikum er ganske konservative i tankegang om bibliotek. Selv om det skjer mye i landets bibliotek, kommer publikum først og fremst for å låne bøker og pc. (intervju 10.B, 2019)

1.B og 1.C sier at mye av publikums forventninger er knyttet opp mot en til en formidling. De forventer at biblioteket skal kunne hjelpe, veilede og få tak i materiale som brukerne har bruk for. 1.C sier også at «Folk har blitt vande til at de skal få det de vil ha, og at det skal skje ting og debatter. At de skal få hjelp til alt de trenger. Og vi har holdt på så lenge at de forventer debatter og arrangement». At publikum endre forventningene sine opplever også 10.A og 5.C, som begge opplever at forventningene endrer seg i takt med bibliotekas tilbud.

Både 10.C og 1.B som skal inn i flytteprosesser, opplever at det vekker både støtte og engasjement hos befolkningen. 10. C som er inne i en spesielt vanskelig prosess, hvor lokalene ikke lengre er godkjent for bruk og kommunen egentlig lovet befolkningen nye lokaler for mange år siden, sier at publikum «er veldig opptatt av biblioteket, vi får mye

kjærlighet av befolkningen. (...) Diskusjonen går mest om bygg, innhold kommer etterpå. Det er publikums interesse i biblioteket som gjør det verdt det.»

7 Konklusjon

I denne delen skal jeg oppsummere og konkludere funnene mine. For å gjøre dette på en ryddig og oversiktlig måte setter jeg opp underspørsmålene og svar etter hverandre ut fra dette vil jeg svare på problemstillingen. Selv om jeg har vært inne på mange interessante artikler skrevet fra forskjellige hold, er det bare biblioteksjefer i mindre kommuner som kan si noe om hvordan det oppleves å være biblioteksjef i en mindre kommune. Det er derfor de som danner grunnlaget for konklusjonene mine. Som jeg har vært inne på, viste det seg at det var mye vanskeligere å klassifisere disse enn jeg trodde på forhånd. Det er ikke slik at biblioteksjefer i samme fylke eller biblioteksjefer i kommuner med cirka samme størrelse mener det samme og opplever sin situasjon på samme måte. Jeg har allikevel prøvd å sammenfatte, oppsummere og konkludere etter beste evne.

7.1 Hvordan oppleves bibliotekloven for de mindre bibliotekene og reflekteres deres opplevelse i mediedebatten?

For å svar på hvordan bibliotekloven oppleves for de mindre bibliotekene, kan vi starte med å se på dem som er positive til lovendringen. Åtte av ni svarer at de er positive til teksten slik den står i dag. Alle bibliotekene er opptatt av å ha aktivitet i bibliotekene sine. Samtidig er enkelte bekymret for at de ikke oppfyller bibliotekets fulle potensial. I forhold hvor fornøyde de var med lovendringen, ser jeg at de som var mest lunkne eller misfornøyde, var også de som snakket om og sammenlignet seg med bibliotekene i de store byene. Dette viser på den ene siden at biblioteksjefene tar rollen sin og loven svært seriøst. De ser potensialet som et bibliotek har, men opplever at det ikke er mulig å realisere drømmebiblioteket med de rammene de har i dag. De biblioteksjefene som har tatt inn drøftingene som ligger til grunn for endringen, og at loven skaper en ramme for muligheter fremfor et krav, har et mer avslappet forhold til programmet sitt. De andre seks som befinner seg et sted mellom positive og entusiastiske, var mest opptatt av mulighetene og/eller tryggheten som ligger i den nye lovparagrafen.

7.2 Hvilket forhold har biblioteket til sin nye rolle som arena og debattbibliotek?

Informantene mine er først og fremst positive, spesielt til hvordan dette har vært med til å gjøre bibliotekene mer synlige. Rollen tolkes og løses på forskjellige måter. På den ene siden trekkes det frem av flere, at det er positivt å ha flere ben å stå på. Samtidig er det flere som trekker frem at debatt er for ressurskrevende. Denne skepsisen kan delvis være et resultat av at det er ordet debatt som har skapt mest uenighet i feltet. Debatt er det et begrep med veldig klare konnotasjoner, alle får et veldig tydelig bilde i hodet sitt når ordet blir brukt. Det kan oppleves som hemmende for noen, inspirerende for andre. Når jeg snakket med informantene om den offentlige samtalen, var de straks mer på hjemmebane. Det finnes flere måter å ta opp både viktige, vanskelige og spennende temaer som er mer basert på kunnskap når vi tenker på offentlig samtale. På den andre siden kan vi se på statistikken, at det blir arrangert debatter i bibliotekene. I 2018 ble det arrangert 2944 debatter i landets biblioteker, der over halvparten ble arrangert av bibliotekene selv. Om det er mye eller lite, går selvsagt an å diskutere, men loven pålegger ikke noe minstekrav, og som 1.A sier «ingen utfordringer, bare muligheter.» Jeg tror på mange måter at det er en sunn og fornuftig måte å tenke om lovendringen. Siden det enkelte bibliotek er priggitt sin kommune og kommuneøkonomi kan ikke loven sette noen krav til kvalitet og kvantitet. Det loven kan, og har gjort, er å gi biblioteket handlingsrom.

7.3 Hvilken betydning har samarbeid med eksterne aktører?

Samarbeid med andre har ekstremt stor betydning. Når jeg ser på informantene mine kan jeg se en tydelig sammenheng mellom samarbeid og aktivitet på bibliotekene. Å si, som Audunson gjorde i Bok og Bibliotek at de eksterne aktørene ikke er en del av bibliotekets program, blir tynt. Kristiansand og på Deichmann, har på hver sin måte vist hvordan man som biblioteksjef må ta bestemte valg i forhold til hvem man samarbeider med og hvilke eksterne aktører som skal få bruke biblioteket. Når vi tar diskusjonen ned til de mindre bibliotekene er det selvsagt at dersom ønsket er et variert program, er det ikke mulig å gjøre alt alene. Som 5.C viser gir samarbeidene biblioteket muligheten til å

oppfylle flere aspekter av samfunnsoppdraget, samtidig som biblioteket selv kan fokusere på litteraturarrangementer. Samtidig er det tydelig at ressursene bibliotekene har, blir viktige når det gjelder hvor aktive bibliotekene kan være i forhold til å etablere samarbeid med lokale aktører. Har man etablert gode relasjoner, åpner det for mer aktivitet.

7.4 Har arenamidlene fra nasjonalbiblioteket noe å si på aktiviteten i biblioteket?

Bibliotekstrategien og arenamidlene er kanskje det som har hatt størst påvirkning i forhold til å endre bibliotekets habitus. Selv om midlene i seg selv er en dråpe i havet i forhold til de pengene som blir brukt på feltet, oppleves de som viktigere. Som flere av intervjuobjekter påpeker, gir de dem mulighet til å prøve noe nytt, selv om det ikke blir helt vellykket gir det læring og mot.

Dette er også det tiltaket som trekkes frem som mest positivt i Avicia AS sin vurdering av strategiperioden. 10.C og 1.B problematiserer at kommunene ikke tar et større ansvar, og at det blir opp til biblioteksjefen å søke om eksterne midler til utstyr som burde være en selvsagt del av driftsbudsjettet. At de har en enorm virkning er det allikevel ingen tvil om. Som 1.B sier i sitt intervju setter utlysningene i gang en del tankeprosesser selv når man ikke søker, eller ikke får midler.

7.5 Har folkebibliotekenes habitus og doxa endret seg sammen med bibliotekloven?

Ut ifra min analyse vil jeg si både ja og nei. Dette spørsmålet har ikke blitt undersøkt på denne måten før, så jeg har ikke en tilsvarende studie fra før 2014 å sammenligne funnene mine med. Jeg har allikevel kommet frem til noen ting som kan tyde på at det har skjedd en viss endring.

Som Johchumen & Rasmussen påpeker, har folkebiblioteket vokst frem på ideene om demokrati, folkeopplysning, kulturell velferdsutvikling, sosial frigjøring og mobilitet (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen, 2006). Ut ifra artiklene i feltets egne

publikasjoner og informantene mine, kan vi se at doxa ikke har endret seg. Der vi kan se er en endring av habitus.

Noen av informantene hadde en opplevelse av at biblioteket hadde endret seg, og at de ikke ville svart det samme på spørsmålet om hva som var bibliotekets viktigste funksjon for 6 år siden. Jeg opplevde det som om aktørene hadde internalisert endringen, bevist eller ubevist. Selv 1.B som oppsummerte sitt syn som negativ til lovendringen, har mer enn tredoblet de årlige arrangementene sine etter 2015. Dette kan tyde på at det økte arrangementfokuset er så innarbeidet i hvordan man tenker om bibliotek at det ikke lagre oppleves som noe nytt og fremmed.

Grunntankene, folkeopplysning og gratisprinsippet er fremdeles svært viktige, men det er mer en endring i hva de innebærer og hvordan det gjøres.

At det har skjedd en endring kan også ses på Lars Petter Sveen sine artikler. Fra 2016 Til 2019 skifter han holdning og går fra å være skeptisk til de endringene som skjer i bibliotekene til å bli overstrømmende positiv. Som bibliotekar, forfatter og avis-skribent sitter Sveen på både makt og betraktelig kapital i feltet.

Den tydeligste endringen i feltet er skiftet mot møteplass. På dette området kan vi se at informantene og Audunson sin kvantitative forskning her helt i tråd med hverandre.

Som 10.B sier i sitt intervju om biblioteket «Det er kommunens hjerte». Et sted hvor du kan komme som deg selv uten at noen stiller krav til deg. Ut ifra besøksøkningen på 14 prosentpoeng som Avicia As kommer frem til, ser det også ut som en endring som har blitt tatt godt imot hos publikum. Jeg vil påstå at møteplassen nå er en så tydelig del av hva bibliotekene gjør, og at det kan sies å ha blitt en del av deres endrede habitus.

8 Veien videre

Nylig lanserte kulturdepartementet den nye bibliotekstrategien, Rom for demokrati og dannelse- Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023. Denne bygger videre på strategien fra 2015-2018. Den nye bibliotekstrategien har veldig fokus på de 46% som ikke bruker biblioteket. Nye samarbeid har kommet til, NLB³³ har nå blitt en del av biblioteket, og utlånene deres vil i framtiden både føres i bibliotekstatistikken, og biblioteket får jobben med å drive aktiv formidling av tilbudet.

I kapittel 4 som omhandler formidling, settes det opp noen spesifikke tiltak som skal støtte og veilede bibliotekene i den neste treårsperioden.

- Nasjonalbiblioteket skal årlig lyse ut midler til aktiv formidling, slik at folkebibliotek og fylkesbibliotek i hele landet kan skape gode tiltak for å styrke lesingen og øke utlånet av fysisk og digitalt materiale fra samlingene.
- Nasjonalbiblioteket skal sette i gang prosjekter knyttet til oppsøkende bibliotekvirksomhet for å nå frem til nye brukergrupper/lesere, blant annet i skolen.
- Nasjonalbiblioteket vil støtte tiltak som utvikler metoder for digital formidling.
- Nasjonalbiblioteket skal opprette et nettsted for formidling av Nasjonalbibliotekets samling til elever i ungdomsskolen.
- Nasjonalbiblioteket skal utvikle nettsider for Kartsenteret som også vil inneholde opplegg skoler kan bruke i undervisning.
- Nasjonalbiblioteket skal formidle egne arrangement gjennom en strømmetjeneste, og åpne for arrangement fra andre bibliotek etter en redaksjonell vurdering. (Kunnskapsdepartementet, 2019)

Grunnen til at jeg tror og opplever dette som gode tiltak, er at de aller fleste kan relatere seg til synspunktene fra en eller flere av informantene mine. Disse ble intervjuet før strategien ble lansert. Det at det er et samsvar mellom strategien, som er produsert og lansert fra øverste makt i feltet, og tanker og meninger som befinner seg periferien av feltet tyder på at feltet fremdeles i all hovedsak står samlet.

---

³³ Norsk Lyd- og blindeskrift bibliotek. Her har blinde produksjonsrett, men dyslektikere og andre som har problemer med å lese det trykte ord har også lånerett.

Når jeg spurte informantene mine om veien videre, både for dem spesielt og feltet generelt, var svarene like mangfoldige som informantene og bibliotekene de representerer. Det var allikevel noen faktorer som gikk igjen.

De fleste hadde generelt troen på den retningen feltet beveget seg nå, mot aktivitet og møteplass. I tillegg var det flere som var svært opptatt av det digitale tilbudet. Både fordi de mente at dette ville bli stadig viktigere, men også fordi de bekymret seg over hvilke avtaler som var mulige å forhandle frem med forlagene.

Ellers var det et fellestrekk at bibliotekene som ikke allerede var meråpne ønsket å bli det.

1.B trekker spesielt frem muligheten for å undersøke/teste ut strømming av arrangement rettet mot spesifikke grupper.

1.C sine planer for eget bibliotek må også trekkes frem i denne sammenhengen.

Digital opplæring. Vi skal ha nettbankkurs, vi har hatt facebook-kurs sammen med frivillighetsentralen og en annen partner, men vi vil ha mer av dette også opp mot å forstå kommunal forvaltning. Vi vil også ha nærmere samarbeid med skolebiblioteket. Og skal fremdeles fikse litt mer i barneavdelingen.

Vi vil ha mer samarbeid med skolen.

Vi skal fokusere litt på kjerneverdiene våre. Det forsvant litt for oss en stund og vi skal jo ikke drive med alt.

Jeg ønsker enda flere brukere. Bli et naturlig valg for alle. Folk skal føle at det er deres. Være fysisk synlige.

Tenker også på løsninger for meråpent, men vi må finne en løsning som passer oss. Jeg tror ikke det er modent for meråpent, men vi trenger meråpent.

(Intervju 1.C, 2019)

Det kommer til å bli interessant å se hvordan disse målene vil påvirke bibliotekenes habitus eller om de i utgangspunktet er så i tråd med doxa at den neste perioden blir mindre preget av kamp i feltet. Det blir også spennende å følge endringene som er blitt en del av feltet. Vil disse feste seg dypere eller vil utviklingen av bibliotek som arena og møteplass for offentlig samtale og debatt, miste sin aktualitet. Jeg tror ikke det, jeg tror

at man i større og større grad vil møte biblioteksjefer som har dette som en del av sin habitus.

Vedlegg

Vedlegg 1: <Intervju guid>

Intervjuguide:

Bakgrunnsspørsmål:

Alder?

Utdanning?

Hvor lenge har du vært biblioteksjef?

Hvor lenge har du jobbet i bibliotek?

Hvor stort er biblioteket?

Hvor mange ansatte?

Hva teker du om lovendringen?

Hva mener du er den største endringen?

Hvordan har lovendringen påvirket ditt bibliotek?

Føler du at lovendringen har styrket eller svekket bibliotekas posisjon?

Er loven realistisk for ditt bibliotek?

Hva er utfordringen?

Hvor mange arrangement har ditt bibliotek hatt i år?

Har dere flest arrangement knyttet til litteratur eller møteplass?

Har du søkt areamidler de siste 3 årene?

Har fylket søkt?

Hvordan merkes det?

Vedlegg 2

Kildegrunnlaget for spørre undersøkelsene gjengitt i Bok og Bibliotek Nr. 5 2013,

Debattskaper eller harmonivokter

Om undersøkelsen

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i andre halvdel av september 2013. Rådmenn og biblioteksjefer i alle landets kommuner ble bedt om å fylle ut et nettbasert spørreskjema. 187 biblioteksjefer (svarprosent: 44) og 124 rådmenn (svarprosent: 29) deltok i undersøkelsen. Samtlige resultater kan lastes ned fra Bok og Biblioteks nettsider.

Referanser/litteraturliste:

- folkebibliotekloven, (LOV-1985-12-20-108).
- Advicia. (2019). *Evaluering av nasjonal bibliotekstrategi* Retrieved from <https://bibliotekutvikling.no/arkiv/nasjonal-bibliotekstrategi-2015-2018/>
- Alnæs, K., Aabø, S., Lund, N. W., Audunson, R., Audunson, R. A., Byberg, L., . . . Sæbø, G. (2001). *Det Siviliserte informasjonsamfunn : folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagbokforl.
- Audunson, R. (2014). Behov for avklaringer. *BOK OG BIBLIOTEK*, 6(6), 2. Retrieved from https://www.bokogbibliotek.no/images/stories/pdf_2014/Bob-6-2014_web.pdf
- Audunson, R. (2018, 24. SEPTEMBER 2018). Tanker om hva som begrunner biblioteket. *BOK OG BIBLIOTEK*. Retrieved from <https://www.bokogbibliotek.no/news-page/news-bibliotek/tanker-om-hva-som-begrunner-bibliotek>
- Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former. *Agora*, 24(1-2), 5-26.
- Bourdieu, P., Nicolaysen, B. K., Wacquant, L. J. D., & Kvalsvik, B. N. (1993). *Den kritiske ettertanke : grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Samlaget.
- Bourdieu, P., Østerberg, D., Prieur, A., & Barth, T. (1995). *Distinksjonen : en sosiologisk kritikk av dømmekraften* (Vol. nr 9). Oslo: Pax.
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Deildok, M. (2012). Hva mener Bibliotekarforbundet om forslaget til ny biblioteklov? *Bibliotekaren*, 7(7). Retrieved from <https://www.bibforb.no/wp-content/uploads/2014/10/Bibliotekaren-2012-07.pdf>
- Deildok, M. (2014). Lederen har ordet. *Bibliotekaren*, 4(4). Retrieved from <https://www.bibforb.no/wp-content/uploads/2014/06/Bibliotekaren-2014-04.pdf>
- Ellefsen, B. (2016, 05.02.2016). Det ser ut til at den største trusselen mot bokens videre liv i biblioteket, Kommentar. *Morgenbladet*. Retrieved from <https://ezproxy2.usn.no:3603/go-article/0551262016020543065722/null/archive/search?sessionId=a97caf55-11c1-48ec-89e4-e44484c79b9a&&theme=light>
- Ellefsen, B. (2018, 19. januar). Den nye kulturministeren må ta ansvar for bibliotekene, kommentar. *Morgenbladet*. Retrieved from <https://morgenbladet.no/boker/2018/01/ma-ta-ansvar-for-bibliotekene>
- Heger, A. (2014, 31.10.2014). Tynn suppe. *Morgenbladet*. Retrieved from https://morgenbladet.no/samfunn/2014/tynn_suppe
- Høringsnotat. (2012). *Høring - endringer i lov om folkebibliotek*. regjeringen.no Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/2162fde823e242aa890516af1bb64c8a/horingsnotat_biblioteklov.pdf
- Iversen, T. Å. (2019). *Bibliotekutvikling med arenamidler -En undersøkelse av søknader sendt til Nasjonalbiblioteket i strategiperioden*. (master). OSLO MET, Oslo.
- Jochumsen, H., & Hvenegaard Rasmussen, C. (2006). *Folkebiblioteket under forandring : modernitet, felt og diskurs*. Danmarks Biblioteksforening, København.
- Kulturdepartementet. (2012–2013). *Prop. 135 L (2012–2013) Endringer i lov om folkebibliotek*. regjeringen.no Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-135-l-20122013/id724286/?ch=1>

- Kulturdepartementet. (2015). *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018*. Retrieved from https://kunnskapsbase.bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/09/nasjonal_bibliotekstrategi_2015-2018.pdf
- Kunnskapsdepartementet, K. o. (2019). *Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 - Rom for demokrati og dannelse*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023---rom-for-demokrati-og-dannelse/id2667015/>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- kyrkjedepartementet, K.-o. (2009). *St.meld. nr. 23 (2008-2009)*.
- Letnes, O. (2012a). Ny lov gjør biblioteket til litteraturhus. *BOK OG BIBLIOTEK*, 5(5).
- Letnes, O. (2012b, 30.10.2012). Opplevelsesbiblioteket, Debatt. *Aftenposten*.
- Letnes, O. (2014). Den vanskelige debatten. *BOK OG BIBLIOTEK*, 6(6), 8-13. Retrieved from https://www.bokogbibliotek.no/images/stories/pdf_2014/Bob-6-2014_web.pdf
- Avslag på leie av lokaler i Kristiansand folkebibliotek, (2016).
- Smidt, J. K. (2002). *Mellom elite og publikum : litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek*. (nr 123). Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo Unipub, Oslo.
- Vestheim, G. (1997). *Fornuft, kultur og velferd : ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Oslo: Oslo: Norske samlaget.
- Wilken, L., & Andreassen, V. F. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Øvrebø, O. A. (2013). Debattskaper eller harmonivokter. *BOK OG BIBLIOTEK*(5). Retrieved from https://www.bokogbibliotek.no/images/stories/pdf_2013/BoB-05-2013_web.pdf
- Øvrebø, O. A. (2016). Halvferdig debattarena. *BOK OG BIBLIOTEK*, 3(3), 6. Retrieved from https://www.bokogbibliotek.no/images/stories/pdf_2016/Bob-3-2016_web.pdf
- Åm, I. G. (2014). Debatt i biblioteket. *Bibliotekforum*, 3(3). Retrieved from <http://norskbibliotekforening.no/wp-content/uploads/2014/01/Bibliotekforum-nr3-14.pdf>